

de journalist

NIEUWSGIERIG • KRITISCH • GEDREVEN

september 2023
tweemaandelijks
#245

vj Vlaamse Vereniging
van Journalisten

CROSSOVER SPEURT NAAR
NEPNIEUWS EN
HAATSPRAAK

EMFA
BESCHERMING TEGEN SPYWARE
OF HOL COMPROMIS?

KURT WERTELAERS

**‘Wat beweegt een moordenaar?
Dat wil ik weten’**

© Joris Snaet

IN DIT NUMMER

- 04** ACTUA
Kort nieuws
- 06** SPREEKTijd
Kurt Wertelaers
- 10** GETIPT
- 10** ACTUA
De kansen en risico's van AI voor de journalistiek
- 12** ONDERZOEK
De Belgische journalist in 2023 (deel 1)
- 16** ONDERZOEKSJOURNALISTIEK
Investeren in onderwijs en journalistiek
- 18** ONDERZOEKSJOURNALISTIEK
Meer aanvragen bij Fonds Pascal Decroos
- 19** SERVICE
Bescherming klokkenluiders
- 20** VAKPERS
Transporama
- 21** ACTUA
Kan Europa spywaremisbruik een halt toeroepen?
- 24** INTERVIEW
Karin Eeckhout
- 26** ACTUA
CrossOver speurt naar nepnieuws en haatspraak
- 28** FOTOROL
Ivan Put
- 31** RAAD VOOR DE JOURNALISTIEK
- 32** IN & UIT HET VAK
Emilia Kerstens en Karl De Rycke
- 34** ONDER EMBARGO

COLOFON

COÖRDINATIE:
Pol Deltour (pol.deltour@journalist.be)
en Ruth Desmit (ruth@revista-media.be)

EINDREDACTIE: Piet De Loof

CONCEPT EN VORMGEVING: Revista
(www.revista-media.be)

MEDEWERKERS: Pol Deltour -
Ruth Desmit - Selma Franssen -
Charlotte Michils - Monica Moritz -
Pieter Knapen - Luc Vanheerentals -
Geert Van Lierde

COVER: Anaïs Lesy

REDACTIESECRETARIAAT:
Zennestraat 21, 1000 Brussel
Tel. 02/777 08 40
info@journalist.be
www.journalist.be

ABONNEMENTEN: info@journalist.be

RECLAMEREGIE: Beny Bechler,
beny.bechler@journalist.be

DRUK EN VERZENDING: Graphius

 Vlaamse Vereniging
van Journalisten

OUD EN NIEUW

Journalisten moeten te allen tijde meester blijven over hun werk

Omzeggens 25 jaar geleden, in 1998, leerden we Google kennen. Daarmee konden we heel het internet afspeuren, dat zelf amper een tiental jaar eerder echt operationeel was geworden voor iedereen door de introductie van het *world wide web*. In 2001 begonnen we te snuisteren in Wikipedia. Nog eens drie jaar later, in 2004, kregen we te maken met Facebook, snel gevolgd door YouTube (2005) en Twitter (2006). In 2009 brak de smartphone door en gingen we mobiel internetten. Intussen zitten zowat twee op de drie wereldburgers op internet, met Google als populairste zoekmachine, Wikipedia als stevige blijver en Facebook als populairste sociale medium (met TikTok als grootste uitdager).

Voor professionele nieuwsmedia en journalisten brachten al die technologische (r)evoluties voor- en nadelen, kansen en risico's. Informatiegaring kon plots veel sneller en ruimer. En dankzij zoekmachines en sociale media werden media meer vindbaar en bereikten ze nieuwe nieuwsgebruikers. Maar dat alles kwam met een duistere keerzijde: informatievervuiling, een hypes- en clickscultuur, valse kapers op de nieuwskust en grootschalig parasiteren op journalistiek werk. Toch hebben de nieuwsmedia en de journalistiek die stormen nog redelijk goed doorstaan, dankzij de flexibiliteit en tegelijk vasthoudendheid van zowel uitgevers als journalisten, en – zeker op Europees niveau – de aanzienlijke steun van de overheid. Vandaag staan we met de prille doorbraak van generatieve AI voor een nieuwe revolutionaire stap in de communicatiebiotoop. Zoekmachines, online encyclopedieën en sociale media krijgen er met chatbots een uitdager van formaat bij. En ook nieuwsmedia en journalisten staat weer een reshuffle te wachten. De boel aankijken is geen optie, *AI is here to stay* en sowieso gaan anderen ermee aan de slag. Uitgevers en redacties gaan dus het best snel na welke nieuwe tools inzetbaar zijn voor de garing van informatie en eventueel de verwerking ervan.

Maar nooit – echt nooit – mag dat afbreuk doen aan de kernwaarden van goede journalistiek, en dat zijn in de allereerste plaats de onafhankelijkheid en betrouwbaarheid ervan. Journalisten moeten te allen tijde meester blijven over hun werk, ook in hun verhouding met technologie. Nooit mogen chatbots of avatars in hun plaats artikelen gaan schrijven of het nieuws presenteren – met alle risico's op hallucinaties en niet-transparante bias van dien. Dát zou pas het echte einde zijn van de journalistiek.

POL DELTOUR
Algemeen secretaris
VVJ/AVBB

Shutterstock

VVJ verdiept werking met VVJ-Academy

Mens en maatschappij maken turbulente tijden mee, en dat heeft ook impact op de journalistiek. Alleen al de opkomst van nieuwe, 'communicatieve' AI-technologie gaat gepaard met enorme uitdagingen, zowel in positieve als negatieve zin. Wat zijn de kansen en risico's van ChatGPT & Co. voor nieuwsmedia en journalisten in het bijzonder? Welke gevolgen heeft de nieuwe technologie voor elementaire waarden als de onafhankelijkheid van de journalistiek en de betrouwbaarheid van de berichtgeving? Hoe vrijwaren we in de nieuwe communicatie-omgeving onze auteursrechten als journalist?

Voor de VVJ als beroepsvereniging is het fundamenteel om de eind 2022 op gang getrokken AI-revolutie goed te monitoren en gepast bij te sturen in functie van de fundamentele journalistieke waarden. Dat wordt dan ook de eerste opdracht van VVJ Academy, dat op termijn moet uitgroeien tot een volwaardig kenniscentrum over en voor de journalistiek.

Voor het komende jaar kan de VVJ alvast rekenen op een projecttoelage van € 125.000, toegekend door Vlaams minister van Media Benjamin Dalle (CD&V). VVJ Academy zal nauw samenwerken met Mediapunt, het nieuwe Vlaamse Kenniscentrum voor mediaonderzoek. Mediapunt is een interuniversitair onderzoekscentrum van de VUB, de UGent en de Universiteit Antwerpen. Zijn website www.mediapuntvlaanderen.be moet uitgroeien tot dé online hub voor mediaonderzoek in Vlaanderen. Op initiatief van Mediaminister Dalle investeert de Vlaamse overheid jaarlijks € 288.360 in het project. (PDE)

Charlotte Michils nieuwe algemeen secretaris VVJ

De lancering van VVJ Academy (zie hiernaast) gaat gepaard met een herschikking van het VVJ-secretariaat. Pol Deltour, nationaal secretaris VVJ sinds 1998, zal vanaf 1 september de Academy coördineren. Op het VVJ-secretariaat neemt Charlotte Michils, juriste bij de VVJ sinds 2017, de taken en verantwoordelijkheden van algemeen secretaris over. Zij wordt vanaf 1 september dus het eerste aanspreekpunt voor VVJ-leden en externen en eindverantwoordelijke voor de goede werking van het VVJ-secretariaat. Beny Bechler is financieel beheerder en neemt samen met Frank Geeraert het administratief secretariaat voor zijn rekening.

HET CIJFER

1/2

De helft. Dat blijft er nog over van het aantal journalisten in Afghanistan sinds de Taliban er twee jaar geleden de macht grepen. Volgens een onderzoek van de Afghaanse journalistenbond ANJU zijn er vandaag nog 11 kranten, tegenover ruim 90 vóór 15 augustus 2021. Het aantal vrouwelijke journalisten in het land zakte van een kwart naar 15 procent.

DE QUOTE

‘De mate waarin jonge mensen losgekoppeld raken van de samenleving, baart me zorgen. Ze lezen weinig kranten.’

– Peter Frankopan, Brits hoogleraar Wereldgeschiedenis, in *De Standaard* van 15 juli

Ook privédetectives moeten journalistiek bronnengeheim respecteren

De federale regering heeft op initiatief van Binnenlandminister Annelies Verlinden (CD&V) een voorontwerp klaar om de dertig jaar oude wet op de privédetectives te hervormen, en dat brengt ook goed nieuws voor journalisten. De tekst bepaalt immers expliciet dat privédetectives geen onderzoek mogen verrichten naar de informatiebronnen van een journalist.

Onder meer journalisten van Apache werden in het recente verleden door detectives geschadwd. De ministerraad zette midden juli het licht op groen voor de wetswijziging. Binnenlandminister Verlinden legde de tekst ter advies nog voor aan onder meer de Gegevensbeschermingsautoriteit en het College van procureurs-generaal. (CM)

OVER HET MUURTJE

Met de officiële perskaart gratis naar de panda's

Erkende beroepsjournalisten en journalisten van beroep hebben recht op gratis toegang tot Pairi Daiza. Dat laat Jens Van Herp, de nieuwe Nederlandstalige woordvoerder van het park, weten aan de VVJ. Geïnteresseerde journalisten moeten zich met hun officiële perskaart melden bij de ticketverkoop.

Pairi Daiza, genoemd naar een oud-Perzische uitdrukking voor ‘paradijs’, is met zijn 75 hectare de thuisbasis van ruim 7.500 dieren. Daaronder reuzenpanda's (5), olifanten (20), ijsberen, walrussen, pinguïns, Siberische tijgers, bruine en zwarte beren, wolven en zeeleeuwen. Er vallen verder duizenden zeldzame planten en stenen te bewonderen, evenals authentieke gebouwen en ambachten. Het park ligt net over de taalgrens, op 50 kilometer van Brussel en 60 kilometer van Gent.

Antwerps parkeerverbod treft ook journalisten

In het historische centrum van Antwerpen mogen sinds 1 augustus enkel nog bewoners gratis en onbeperkt parkeren. Mits toelating kan het ook nog voor bezoekers van bewoners, zorgverleners, sommige uitvoerende beroepen en mensen met een beperking. De VVJ vroeg het stadsbestuur om ook voor beroepsjournalisten een parkeermogelijkheid toe te staan, bijvoorbeeld op basis van de officiële autopersplaat. Maar daar weigert het stadsbestuur op in te gaan.

Het kabinet van bevoegd schepen Koen Kennis (N-VA) motiveert de afwijzing door erop te wijzen dat journalisten geen loodgieters zijn, bijvoorbeeld, die nood hebben aan een werkvoertuig om hun werk te kunnen doen. Bovendien biedt de stad voldoende parkeeralternatieven *off street*, aldus het kabinet-Kennis. (PDE)

KURT WERTELAERS

'Ik beloof families niets, behalve dat ik keihard ga zoeken'

Schrijven doet hij nog steeds graag, maar zijn echte passie is speuren. Misdaadjournalist Kurt Wertelaers blaast cold cases nieuw leven in met onderzoekscollectief Bureau Van Meerbeeck.

SELMA FRANSSEN

De kiem voor Bureau Van Meerbeeck werd gelegd toen je misdaadjournalist was voor *Het Laatste Nieuws*.

‘Ik heb als misdaadjournalist veel nabestaanden en achterblijvers ontmoet. Ik noteerde hun verdriet en ging weer naar huis, terwijl zij achterbleven met hun zoektocht. Door erover te schrijven hield ik hun zaken in de aandacht, maar het begon te knagen dat ik niet méér kon doen. Dat gevoel had ik ook toen ik in 2016 bij de ouders en dochter van Sally Van Hecke aanklopte voor een interview. Het was twintig jaar geleden dat de onopgeloste moord op hun dochter en moeder plaatsvond. Wat hadden zij eraan om dat verhaal nog eens op te rakelen? Ik had het jaar ervoor een opleiding tot privédetective afgerond en stelde voor dat ik onder de radar zou gaan zoeken. Die zoektocht leidde een jaar later tot nieuwe elementen en een heropening van de zaak. Toen nam ik me voor: als mijn tijd bij de krant op is, ga ik cold cases oplossen.’

Waarom dacht je dat je tijd bij de krant wel eens op zou raken?

‘Ik heb als journalist jarenlang met een rugzak in mijn auto geleefd om er meteen op af te gaan als er ergens een ramp gebeurde. Ik deed niets liever en ik blijf erbij dat journalistiek het mooiste beroep ter wereld is. Toen ik de veertig naderde, vroeg ik me af hoe lang ik dat nog zou kunnen blijven doen. Wat als er op een dag iemand zou opstaan die beter is dan ik? Of jonger en sneller? Of goedkoper? Ik zou in een hoekje van de redactie worden gezet, om berichten te tikken over een zoo in China waar een aap met vijf poten geboren is. Zo’n journalist wilde ik niet worden. Toch gebeurde dat bijna, toen in 2018 de redactie van *Het Laatste Nieuws* werd gereorganiseerd na een wissel van hoofdredacteur. Vlak daarvoor had ik nog een

bonus gekregen, nu hing er plots een gedwongen vertrek boven mijn hoofd. Ik was in de luwte al een tijdje bezig met coldcaseonderzoek onder de naam Bureau Van Meerbeeck, maar toen ben ik er helemaal voor gegaan. Er volgden snel een boek en een documentairereeks ‘*Cold Case*’ over Sally Van Hecke, waardoor andere nabestaanden en achterblijvers bij me aanklopten met hulpvragen. Ook boden mensen vrijwillig hun expertise aan. Het was het juiste moment om een onderzoekscollectief uit te bouwen. De naam van Bureau Van Meerbeeck is ontleend aan een zoektocht die ik jaren eerder ondernam, naar Angèle Van Meerbeeck, de oudste vrouw van het land die spoorloos was. Ik vond haar graf in Frankrijk.’

Met wie vorm je Bureau Van Meerbeeck?

‘Ik houd het bewust klein, want ik wil niet riskeren dat mensen het heft in eigen handen nemen, zoals soms in online *true crime communities* gebeurt. De vrijwilligers blijven doorgaans anoniem; ik zal nooit vertellen wie zij zijn. Sommigen weten het niet eens van elkaar, want ze werken aan verschillende dossiers. Naast de vrijwilligers die concrete cases onderzoeken, hebben we een studieceterum om wetenschappelijke informatie te analyseren die kan helpen bij het oplossen van zaken. Al heel wat studenten uit Nederland en België hebben bij het studieceterum een stage of masterthesis afgerond.’

Hoe gaan jullie te werk?

‘We zijn altijd met meerdere zaken tegelijk bezig. Voorwaarde voor het aannemen van een case is dat er elementen moeten zijn waarnaar nieuw onderzoek gedaan kan worden. Er is geen vorm van resultaatverbintenis naar de families, behalve dat ik keihard ga zoeken. Voor elke zaak bouw ik verschillende scenario’s uit, die ik – net als

in de film – op een whiteboard zet en met de vrijwilligers bekijk. Ik kan heel gepassioneerd meegaan in een scenario, maar als blijkt dat het geen steek houdt, smijt ik me even hard op een nieuw scenario. We maken to-dolijsten met acties die we moeten ondernemen om informatie te bevestigen of ontcrachten. Welke archieven kunnen we raadplegen? Wie willen we spreken en hoe vinden we die personen? Waarvoor moeten we experts inhuren? Daarmee gaan we aan de slag. De bevragingen van getuigen doe ik doorgaans zelf. Dat is mijn zwakte, ik vind het moeilijk om dat uit handen te geven.’

‘In de reguliere journalistiek kreeg ik geen ruimte om te blijven doorgaan met een onderzoek’

Bureau Van Meerbeeck is het eerste in zijn soort in België. Hoe wordt daarop gereageerd?

‘Ik heb een andere positie dan een journalist en ik heb geen mandaat van de politie. Het voordeel daarvan is dat ik toegankelijk ben, ook voor mensen die geen vertrouwen hebben in politie of media, of informatie hebben waarmee ze niet naar de politie durven. Toen we net waren begonnen met Bureau Van Meerbeeck, sloot de politie de rangen als we met nieuwe bevindingen kwamen. Dat is ergens begrijpelijk, want we herbekijken hun dossiers. Inmiddels zijn er vier zaken heropend of opnieuw op de radar van de politie verschenen dankzij informatie van Bureau Van Meerbeeck. We zijn hard op weg met een vijfde zaak, waarover ik geen details kan geven. We hebben geloofwaardigheid opgebouwd. Daardoor is er nu op zijn mist een openheid om naar ons te luisteren. Dat stemt me hoopvol, al verschilt de reactie per parket.’

Lukt het om dit werk te financieren?

‘Ik wil niet dat nabestaanden, die vaak al veel geld hebben uitgegeven aan advocaten en privédetectives, nog meer kosten moeten maken. Daarom heb ik een stichting opgericht. In september dit jaar organiseren we ook onze eerste *Cold Case Campus*, waarvan de opbrengsten voor Bureau Van Meerbeeck zijn. Het is geen ideaal businessmodel, want onderzoek is duur en de giften dekken de kosten niet. Die vorm van financiering stelt ons wel in staat om zaken aan te nemen die ik als journalist niet had kunnen coveren. Zoals die van de Jane Doe die in 1992 werd gevonden in Antwerpen. We proberen al drie jaar haar identiteit te achterhalen. In de reguliere journalistiek heb ik meermaals dat soort onderzoeken moeten staken omdat er geen ruimte was om te blijven gaan. Je moet als journalist nu eenmaal *deliveren*. Die druk heb ik niet meer. Ik kan nu zoeken naar een speld in een hooiberg, zonder te weten of het ooit iets zal opleveren.’

Kan je zelf van dit werk leven?

‘Mijn inkomsten komen uit mijn eigen bedrijf, Crimson, waarmee ik op vraag van advocaten in de dossiers van andere zaken duik. Daarnaast geef ik lezingen, verzorg ik opleidingen in Nederland en doe ik journalistieke opdrachten.’

Zo leverde je research voor de opmerkelijke documentaire ‘De 42 Kinderen van de Goeroe’, die vorig jaar verscheen. Hoe ben je dat verhaal op het spoor gekomen?

‘In 2020 was Bureau Van Meerbeeck bezig met de moord op Mariëlle ‘Marjel’ Raed-schelders uit 1987. Tijdens dat onderzoek kreeg ik een stapel brieven in mijn bezit waarin de naam van Marjel stond. Ze waren geschreven door een onbekende figuur, over wie ik niets anders terugvond dan zijn *In Memoriam*. Die Edgard Doulière uit Ukkel, zo ontdekte ik gaandeweg, bleek een geitenfokkerij en sekte te hebben gestart in Zuid-Frankrijk. Hij had minstens 42

kinderen verwekt bij zijn volgelingen. Het is een van de waanzinnigste verhalen die ik ooit heb ontdekt in mijn loopbaan.

Ik wilde weten hoe die man erop kwam om brieven over Marjel te schrijven, drie jaar na de moord. Marjel bleek bevriend met een vrouw die in de sekte zat. Na het verlaten van de sekte werd zij gestalkt door Edgard Doulière, onder meer via brieven. Sommige brieven had hij zelf geschreven, andere waren door mensen uit zijn entourage geschreven. In één brief staat zelfs dat men weet wie Marjel vermoordde en dat er gezwegen moet worden. Om de schrijver van die brief te vinden, ben ik twee jaar bezig geweest de sekte in kaart te brengen. Ik wilde de handschriften van alle leden vinden. Helaas hebben we nog niet achterhaald wie de briefschrijver was; in elk geval niet de sekteleider.’

De zaak van Marjel viel me direct op: ze was een jonge journaliste, die nog niet lang in Brussel woonde. Ze werd ‘s nachts neergestoken nadat ze had gewerkt aan een reportage over opnames van de film *Honnepontje*. Wat kan er gebeurd zijn?

‘Er zijn een drietal heel interessante scenario’s die ver van elkaar liggen. Eentje is dat ze de sekte van Doulière op het spoor zou zijn gekomen en erover had willen schrijven. Dat had dan de hele sekte kunnen doen ontploffen. Naast haar vriendschap met de vrouw die volgelinge van Doulière werd, ontdekten we haar naam in een dagboek van iemand buiten de sekte die contacten had met Doulière. We zoeken nu uit of Marjel ooit de commune in Frankrijk bezocht. Een tweede scenario is dat wat er die avond gebeurde zich toch situeert rond de opnames van de film *Honnepontje* in Hotel Metropole in Brussel. Marjel zou daar de avond voor haar dood met een journalist en een fotografe hebben afgesproken. De fotografe belde Marjel op om te zeggen dat ze ziek was en niet kon komen, maar het politieonderzoek heeft nooit helemaal uitgewezen wie de journalist was met wie ze had afgesproken

– en of die ook is komen opdagen. Een derde scenario is dat een onbekende haar van het leven beroofde.’

Betekent scenario twee dat de dader een journalist kan zijn, of iemand die zich voordeed als journalist?

‘Zolang we niet weten wie de onbekende was met wie ze wilde afspreken, valt dat niet uit te sluiten. We weten dat de fotografe Marjel om 20.00 uur thuis heeft opgebeld om af te zeggen. Vanaf dan is Marjel beginnen rondbellen naar een vervangende fotograaf, ervan overtuigd dat ze om 21.00 uur een afspraak had met een journalist op de filmset. De telefoontjes die Marjel vanuit haar huis heeft gepleegd, had de politie destijds getraceerd door op de redial-knop te drukken. Ze belde tot 20.45 uur naar twee verschillende journalisten, zonder een fotograaf te vinden. Tijdens dat laatste gesprek zei ze “laat maar, ik los het wel op”. Het was vanaf haar appartement 12 minuten stappen naar Hotel Metropole. Het is niet onmogelijk dat ze daarnaar vertrok om de journalist te treffen om 21.00 uur.

Uit ons eigen onderzoek weten we inmiddels dat Marjel die avond om 22.00 uur nog een telefoontje pleegde. Ze belde naar haar nichtje vanaf een andere telefoon dan haar thuis telefoon. Daarin sprak ze van “een dringende opdracht”, waardoor ze haar lunchafpraak met haar nichtje de volgende dag moest verzetten. De politie had destijds die cruciale informatie niet over haar laatste uren. Het dossier kwam in handen van Franstalige rechercheurs, terwijl veel van de verhoren in het Nederlands moesten gebeuren. In het dossier is komen te staan dat het telefoontje om 10.00 uur plaatsvond, in plaats van 22.00 uur. Waar en met wie was Marjel tussen 21.00 en 22.00 uur? We willen graag weten of ze die avond toch een journalist – of iemand die zich voordeed als journalist – ontmoet heeft in Hotel Metropole. Het is bijzonder vreemd dat die persoon zich nooit gemanifesteerd heeft. De zaak laat zien dat er decennia later soms

© Anais Lesy

‘Wat beweegt een moordenaar? Dat wil ik weten’

het uiterste gaan. Een politieagent zei ooit tegen me: “Jij zou nooit bij ons kunnen werken, want er zijn veel te veel beperkende regels waar je je aan moet houden.” Misschien heeft hij gelijk. Wat betreft Ilse Stockmans: ik heb dit nog nooit openbaar gemaakt, maar we werken nog altijd aan die zaak dankzij een tip die we toen ontvingen.’

Wat doet het met je om elke dag bezig te zijn met het leed van families en de psyche van misdadigers?

‘Ik heb heel veel ellende gezien, ook als journalist. Ik was op de Filipijnen na de doortocht van tyfoon Haiyan, waar lichamen hingen te rotten aan elektriciteitskabels. Slachtoffers en nabestaanden hebben meer recht om getraumatiseerd te zijn dan ik. Ik trek het me natuurlijk wel aan, maar ik ben daar niet door getekend. Al zal een psycholoog daar misschien anders over denken (*lacht*). Ik zou ook niet over iets als sport kunnen schrijven, ik kan nog geen drie Rode Duivels opnoemen. Het zijn de verhalen over leven en dood die me fascineren. Wat beweegt een moordenaar? Dat wil ik weten. Uit Nederlands onderzoek blijkt trouwens dat de helft van de moordenaars die pas na jaren gepakt worden, een of twee personen in vertrouwen nam over hun misdaad. Als je bedenkt dat er in België meer dan 1.000 cold cases zijn, dan zijn er naast de daders hoogstwaarschijnlijk honderden vertrouwelingen die de sleutel in handen hebben om een zaak op te lossen. Er zijn ouders die al meer dan 20 jaar zoeken naar hun verdwenen kind, terwijl er daarbuiten iemand is die iets weet. Ik hoop dat zulke mensen me een mail zullen sturen. Ik luister.’

WWW.BUREAVANMEERBEECK.COM

nog leads zijn om op verder te werken. Zo hebben we bij het Amsterdamse Eye Filmmuseum het volledige archief van de film *Honnepommetje* kunnen krijgen. Dat bevat niet alleen alle opnames die gedraaid zijn, maar ook beelden achter de schermen. Zo kunnen we misschien achterhalen of Marjel er die avond toch was en met wie. Via callsheets vonden we alle crewleden en figuranten. Al die mensen willen we spreken. Het spoor loopt voorlopig niet dood. Dit is een super boeiend onderzoek.’

Bij sommige cold cases is er veel minder om mee te werken, zoals de verdwijning van Ilse Stockmans in 1987.

‘Niemand weet waar Ilse Stockmans precies verdween. Er zijn geen aanwijzingen waarop tactisch onderzoek gedaan kan worden. Na een gesprek met de familie besloten we daarom twee jaar geleden om 5.000 euro uit te loven voor de gouden tip. De familie had dat geld niet. Ik ook niet,

maar als er een tip zou komen die leidde naar de vindplek van haar lichaam, zou ik dat geld wel ergens vandaan halen. Ik publiceerde dat op de website van Bureau Van Meerbeek en het bericht werd door verschillende media gedeeld. Er was ook een journalist die naar de VVJ belde om te vragen of dat wel mocht, een journalist die tipgeld uitlooft. Hij liet optekenen dat dat een flagrante schending van de journalistieke code was, want als dat de zaak zou oplossen, zou ik betaald hebben voor een primeur. Diezelfde journalist belde mij trouwens niet voor wederwoord, wat ook een schending is van de code (*lacht*). Het medium dat dat artikel publiceerde, had het tipgeld beter verdrievoudigd in ruil voor pakweg een exclusieve verhalenreeks over onze zoektocht, in plaats van in een kramp te schieten omdat een journalist eens iets probeert. Ik kan me ergeren aan zulke dingen. Als je nabestaanden antwoorden kan geven, dan moet je volgens mij tot

KLOKKENLUIDER IN HET NAUW

FILM

Russische trollen manipuleerden in 2016 de Amerikaanse verkiezingen, en dat weten we dankzij informatie die klokkenluidster Reality Winner daarover lekte. Maar wat wanneer de in hun hemd gezette CIA en FBI vervolgens agenten op de klokkenluidster afsturen? Dat verhaalt deze indringende film.

Reality, een film van HBO in een regie van Tina Satter, nu nog in de betere bioscoop

HOUSE OF AI

EXPO

In Kortrijk heeft Hogeschool VIVES een *House of AI* geopend. Bezoekers kunnen er aan den lijve ondervinden hoe AI intussen is doorgedrongen in onze leefwereld, de mediasector inbegrepen. De nieuwste technologieën komen aan bod en immersieve ervaringen dompelen de bezoeker onder in de wereld anno 2050. *House of AI* is een project van FLAX, het innovatiecentrum van VIVES, dat mee door de KULAK en de EU wordt ondersteund.

House of AI, op de Vlassite van VIVES Hogeschool, Etienne Sabbelaan 4, 8500 Kortrijk

BERICHTEN OVER KLIMAAT

WEBSITE

Hoe berichten over de klimaatwende zonder alarmistisch te worden en mensen af te stoten? Hoe omgaan met het vele fake news over het thema? En hoe mensen hoop geven zonder afbreuk te doen aan de realiteit van de feiten? Meer dan nuttige inspiratie kunnen journalisten opdoen bij het *Oxford Climate Journalism Network*.

<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/oxford-climate-journalism-network>

ANTI-ANTI-WOKE

PAMFLET

Eerst was er woke, dan kwam anti-woke met N-VA-voorzitter Bart De Wever als een van de grote roergangers. Nu is er anti-anti-woke, met een vlijmscherp pamflet van de zonet 65 jaar geworden Tom Lanoye. De gevierde auteur neemt daarin De Wever zwaar op de korrel wegens diens 'ondermaatse en platvloerse' betoog - onder meer tegen de media. Hij voorspelt ook dat het discours de N-VA (opnieuw) electoraal stemmen zal kosten, en dit in het voordeel van Vlaams Belang.

Tom Lanoye, *Woke is het nieuwe Marrakeshpact (of: hoe ons Capitool elke dag wordt bestormd)*
- een pamflet, VUBPress

De kansen en risico's van AI voor de journalistiek

Prachtige nieuwe mogelijkheden lijken zich aan te dienen nu generatieve artificiële intelligentie de communicatietechnologie een boost van jewelste geeft. Maar de risico's zijn navenant, en mogelijk zelfs existentieel voor de professionele journalistiek.

POL DELTOUR

Wonderlijk. Andere uitdrukkingen komen tekort voor wat nieuwe generatieve AI-technologie tegenwoordig in de communicatiesfeer aankan. ChatGPT deed eind vorig jaar vele monden open vallen, maar AI raakte al langer ingeburgerd in de mediasector. Dikke rapporten doorploegen hoeft niet meer, daar hebben we nu Pinpoint of Agolo voor. Iets factchecken? De AI-tools die daarop inspelen liggen voor het rapen. Idem voor dat vervelende uitschrijven van interviews: dat lijkt met Google Cloud Speech-to-Text of Trint tegenwoordig zo gefikst. Of omgekeerd: een geschreven tekst die moet worden omgezet naar spraak? *Try* Google's Cloud Text-to-Speech of Amazon Polly. En dan gaan we even voorbij aan de almaar breder beschikbare tools om nieuwsaanbod aantrekkelijker te maken voor een groot publiek, te herschrijven op maat van een specifieke doelgroep of te personaliseren pur sang.

Open AI (met ChatGPT), Microsoft (met Bing Chat) en Google (met Bard) nemen het voortouw, maar intussen zijn talloze

techbedrijven bezig met de ontwikkeling van nieuwe AI-gedreven communicatie-tools. Ook de professionele nieuwsmedia zijn voluit aan het experimenteren met eigen toepassingen. VRT, DPG Media, Mediahuis, Roularta en Belga lopen daarbij voorop. Het wordt een hele uitdaging om die ontwikkeling in goede banen te leiden. De VVJ buigt zich met haar nieuwe kenniscentrum – VVJ Academy – het komende jaar intensief over het thema.

Voor de garing van informatie heeft AI ongetwijfeld verdiensten. Allerlei tools laten toe dieper te spitten naar informatie – veel dieper zelfs. En dan zal generatieve AI in de brede samenleving wel voor een mega extra vloed van desinformatie zorgen, weer andere AI-tools moeten het mogelijk maken dat tijdig te detecteren. Ook voor de primaire verwerking van info rijzen er mogelijkheden: vertaalwerk, interviews transcriberen, ondertitels automatiseren ... Met de boem-paukenslag-introductie van ChatGPT eind vorig jaar werd de indruk gewekt dat nu ook de eigenlijke redactie van teksten nauwelijks nog een probleem vormde voor AI, maar de vele gebreken in dat systeem drukten ons juist weer helemaal op de beperkingen ervan. En die zijn voor de journalistiek niet min.

GROOTSTE VOORZICHTIGHEID

AI-toepassingen zijn in oorsprong menselijke creaties en gebaseerd op onnoemelijke hoeveelheden online informatie. Dat houdt onvermijdelijk een zekere vooringenomenheid en foutenlast in. AI-toepassingen zijn bovendien niet transparant daarover, integendeel: ze wekken hevig de indruk waar en waarachtig te zijn. Generatieve taaltools hebben ook niets origineels, niets menselijks en niets doorvoelds. Voor toepassingen in de journalistiek is dat alles snel nefast. Journalistiek draait juist op onafhankelijkheid, correctheid, transparantie, originaliteit en menselijkheid.

De invoering en toepassing van AI op redacties kunnen daarom enkel met de grootste voorzichtigheid plaatsvinden. Inspraak van de redacties is een absolute must, en elke nieuwe tool moet voldoende worden uitgetest en geëvalueerd. Journalisten moeten adequate opleiding en bijscholing krijgen over de nieuwe technologie. Voor hun auteursrechten – en het hergebruik dat daar via AI wordt van gemaakt – moet er met de mediahuizen een regeling worden gevonden. Net zoals er nieuwe afspraken moeten worden gemaakt in verband met aansprakelijkheid

De capaciteit die vrijkomt door AI moet gaan naar ander, creatiever journalistiek werk

voor wanneer het misloopt. Overigens moet de door AI vrijkomende capaciteit wel degelijk gaan naar ander (en creatiever) journalistiek werk. De inzet van AI mag met andere woorden niet leiden tot het uitsparen van journalisten.

KAPERS OP DE KUST

Eén fout mogen we intussen niet maken: dat is denken dat alleen wij van de nieuwe mogelijkheden gebruik kunnen maken. Talloze kapers op de kust zijn intussen met de nieuwe taalmodellen eigen informatie-aanbod gaan creëren, ook nieuws, waarmee ze almaar meer in concurrentie gaan met de klassieke nieuwsmedia. Dat werd zopas nog pijnlijk duidelijk gemaakt door Newsguard, een organisatie die desinformatie wil counteren. Newsguard bracht (met de hulp van AI!) 37 websites in kaart die zonder scrupules nieuwsinhoud schrapen bij Reuters, CNN en *The New*

York Times, dat nieuws licht herschrijven en het vervolgens herpubliceren zonder bronvermelding. Met mooie inkomsten voor die sites als resultaat.

Klassieke nieuwsmedia staan dus nog meer dan bij de opkomst van zoekmachines, online encyclopedieën en sociale media voor de loodzware uitdaging om hun eigen positie in de informatiesamenleving te vrijwaren. Dat zullen ze enkel kunnen door hard op te komen voor hun eigen uitgevers- en journalistieke auteursrechten tegenover de piraten en plagieerders van OpenAI en vele anderen. Voor de VVJ wordt het een van de grote werkthema's het komende jaar.

Tegelijk moeten nieuwsmedia en journalisten blijven inzetten op onafhankelijk, betrouwbaar, authentiek, origineel en menselijk doorvoeld nieuws, gekoppeld aan duiding en opinie. De oerklassieke kernwaarden van goede journalistiek, *quoi*. Dat betekent onder meer dat de eigen inzet van nieuwe AI-technologie met de grootste voorzichtigheid moet gebeuren.

Tussen techno-optimisme en doemdenken in zal de VVJ Academy het komende jaar de ontwikkelingen op het vlak van journalistiek en AI op de voet volgen en er constructieve pistes voor uitwerken. Een projecttoelage van 125.000 euro, toegekend door Vlaams Mediaminister Benjamin Dalle, maakt dat mogelijk, en er zal ook samengewerkt worden met Mediapunt, het nieuwe interuniversitaire kenniscentrum voor de media. Het project moet leiden tot concrete voorstellen omtrent onder meer de invoering van AI op redacties, de toepassing en begeleiding ervan in de praktijk, de opleiding en bijscholing van journalisten, het vrijwaren van de werkgelegenheid op redacties en de bescherming van journalistieke auteursrechten, zowel binnen het mediabedrijf als erbuiten.

DE BELGISCHE JOURNALIST IN 2023 (DEEL 1)

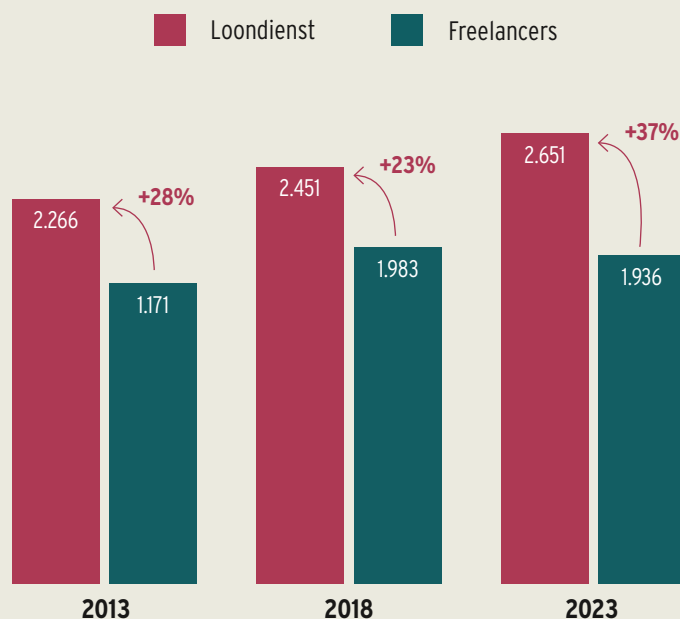
Cijfers leggen grote inkomensverschillen bloot

Belgische journalisten verdienen in 2023 gemiddeld ongeveer 2.500 euro netto per maand. Er zijn echter grote verschillen tussen journalisten naargelang hun gender, statuut of werkgever. Dit blijkt uit de vijfjaarlijkse studie van de UGent, de ULB en de UMons naar het profiel van de Belgische journalist.

**BART VANHAELEWYN, SARAH VAN LEUVEN,
KARIN RAEYMAECKERS**

Collage Revista
Beelden Shutterstock

In deze bijdrage zoomen we in op enkele bevindingen over de vergoedingen die journalisten voor hun werk ontvangen. In het volgende nummer van *De Journalist* zetten we enkele opmerkelijke bevindingen in de verf omtrent grensoverschrijdend gedrag in de journalistieke sector.

In 2003 begon het *Center for Journalism Studies* (CJS) aan de Universiteit Gent met het systematisch bevragen van de beroepsgroep van journalisten in Vlaanderen over hun profiel, hun arbeidsomstandigheden, en hun invulling van en opvattingen over het beroep. Sinds 2013 breidde deze studie uit naar Franstalig België, dankzij de samenwerking met onderzoekers van ULB en Université de Mons. Door de samenwerking met de beroepsverenigingen VVJ en AJP kunnen we steeds een ruime en representatieve steekproef samenstellen. Zo konden we in december 2022 en januari 2023 in totaal 1.396 Belgische journalisten overtuigen om de vragenlijst volledig in te vullen. Dat laat ons toe om betrouwbare conclusies te trekken.

NETTO-INKOMEN STIJGT, MAAR NIET EVENREDIG MET DE CONSUMENTENINDEX

Het gemiddelde netto-inkomen van journalisten in hoofdberoep bedraagt zo'n 2.470 euro per maand. Dit cijfer betekent een stijging van 129 euro (+5,5 %) tegenover het gemiddelde inkomen in de enquête van 2018. Deze stijging is echter iets lager dan de ontwikkeling van de consumentenprijsindex over de vijf jaar (+6,34 % tussen onze twee enquêtes). Dit gemiddelde verhult bovendien grote verschillen tussen journalisten. Bijna één op de tien (9,0 %) journalisten gaf aan minder dan 1.500 euro netto te verdienen; één op de drie journalisten (34,6 %) houdt netto tussen 1.500 en 1.999 euro over; één op de vier (25,2 %) tussen 2.000 en 2.499 euro; nog eens één op vier (24,2 %) tussen 2.500 en 2.999 euro. Daarnaast is er ook een grote groep 'grootverdieners': drie op de tien journalisten (29,7 %) gaf aan minstens 3.000 euro netto per maand te verdienen. Gezien journalisten een relatief vlakke loopbaan kennen, zijn die grote schommelingen opvallend. Bijkomende

'De loonkloof tussen freelancers en journalisten in loonverband is zelfs nog toegenomen'

analyses tonen aan dat ze nog steeds vaak te verklaren zijn door het gender of het arbeidsstatuut, en in mindere mate ook het type werkgever van journalisten.

STEEDS MEER FINANCIËLE DRUK BIJ FREELANCERS

Een opvallende vaststelling in deze golf is dat de loonkloof op het vlak van gender en arbeidsstatuut anno 2023 nog steeds overeind blijven. De loonkloof tussen freelancers en journalisten die in loonverband werken is de voorbije vijf jaar zelfs nog toegenomen. Gemiddeld genomen verdient een journalist die in loondienst werkt 37 % of 715 euro meer dan een freelancejournalist; in 2018 was dat 'maar' 24 %.

Die toename kunnen we toeschrijven aan een aantal factoren. Zo bleek uit een studie

die we uitvoerden bij Vlaamse journalisten tijdens de eerste weken van de coronapandemie dat de crisis freelancers uitermate zwaar trof. Zo gaf zeven op de tien freelancers aan dat het aantal opdrachten die ze binnenhaalden sterk verminderd was door de crisis. Bijna 20 % stelde zelfs geen enkele opdracht meer te krijgen. De naweeën van die periode werken wellicht nog door.

Daarnaast speelt ook de inflatie een rol. Waar 85 % van de journalisten in loondienst stellen dat hun loon is gestegen de voorbije drie jaar, is dat voor slechts 30 % van de freelancers het geval. Dat verschil is

‘De indexatie is niet (overal) terug te vinden in de vergoedingen voor freelancers’

voor het grootste deel te wijten aan de indexatie van de lonen. Die indexatie is niet (overal) terug te vinden in de tariefkaarten die mediabedrijven hanteren om de vergoeding voor freelancers te bepalen.

Het gevolg is dat veel freelancers hun inkomen uit hun journalistieke activiteiten noodgedwongen aanvullen met inkomsten uit commerciële opdrachten, zoals copywriting of public relations. Dat blijkt ook uit het masterproefonderzoek van Armin Demuyt (UGent, 2023, promotor Sarah Van Leuven). Zijn studie is gebaseerd op diepte-interviews met 12

Vlaamse freelancers. Behalve de belangenconflicten die de combinatie soms met zich mee kan brengen, maakt die situatie het ook moeilijker voor deze freelancers om een erkenning te krijgen als beroepsjournalist. Daardoor lopen ze vaak ook de voordelen mis van een perskaart. Dat maakt het meer dan ooit noodzakelijk dat freelancers meer hefboomen krijgen om sterker aan de onderhandelingstafel te staan. Aangezien het aandeel freelancejournalisten in België de voorbije tien jaar is gestegen van 20 % naar 24 % (en in Vlaanderen zelfs van 19 % naar 28 %), maakt dat de vraag naar een betere bescherming van deze groep steeds luider klinkt. Daarvoor kijken freelancers niet alleen naar beroepsverenigingen zoals VVJ en AJP, maar ook naar vakbonden en naar de kabinetten van media binnen de gewestelijke regeringen. Een kaart met minimumtarieven waar mediabedrijven zich aan dienen te houden lijkt daarbij een vaak genoemde suggestie te zijn.

GENDERKLOOF BLIJFT VROUWEN PARTEN SPELEN

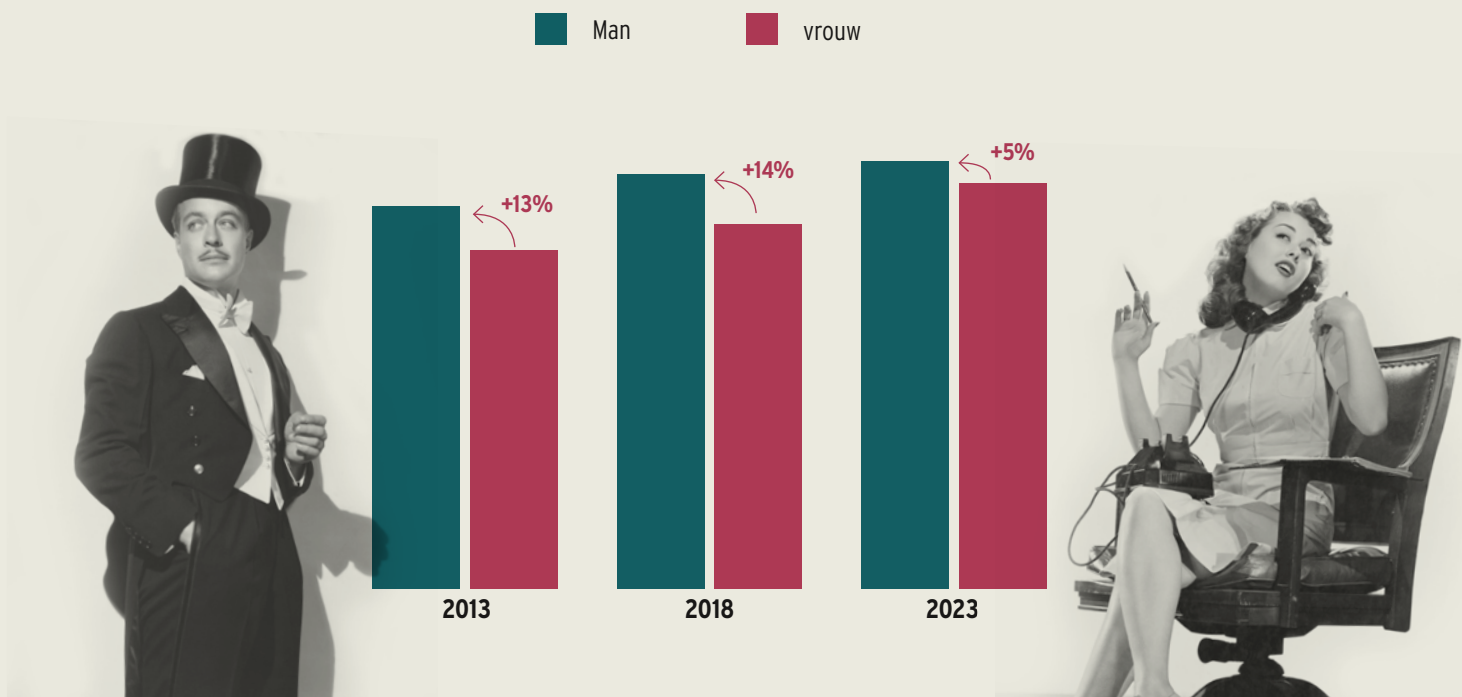
Ook op het vlak van gender blijft de loonkloof aanwezig. In België verdienen mannelijke journalisten gemiddeld genomen 5 % of 129 euro netto meer per maand dan hun vrouwelijke collega's. Dat gendersverschil is nog meer uitgesproken in Nederlands- dan Franstalig België. In Vlaanderen bedraagt de loonkloof 143 euro per maand, terwijl dat in Franstalig België 114 euro is. In tegenstelling tot de loonkloof op het vlak van arbeidsstatuut zien we dat de genderloonkloof de voorbije jaren wel kleiner lijkt te worden: in 2018 was het verschil nog 14 %.

‘In de Vlaamse journalistiek bedraagt de genderloonkloof 143 euro per maand’

Een blik op het mediaan inkomen (dat niet wordt beïnvloed door extreme waarden) van mannen en vrouwen, is minder rooskleurig en toont dat de kloof tussen mannen en vrouwen in 2018 en 2023 identiek is.

Die loonkloof kan door verschillende factoren wel deels worden verklaard, maar niet volledig. Zo blijft het zogenoemde draaideureffect voor vrouwelijke journalisten nog altijd prominent aanwezig. Kijken we naar de groep van journalisten jonger dan 35 jaar, dan zien we een 50-50 verdeling op basis van gender. Maar binnen de oudere leeftijdsgroepen zien we dat het aandeel vrouwelijke journalisten steeds afneemt. Dat zien we elke onderzoeksgolf opnieuw in onze data, en tal van internationale academische studies bevestigen die bevindingen. Vrouwen vinden met andere woorden gemakkelijk de weg naar de journalistiek, maar verlaten die gemiddeld genomen weer sneller dan hun mannelijke collega's. Dat maakt dus dat de gemiddelde leeftijd van vrouwelijke journalisten lager ligt dan de gemiddelde leeftijd van mannelijke journalisten. En aangezien anciënniteit een belangrijke rol speelt bij loonsverhogingen, kunnen we stellen dat

leeftijd deels een verklarende factor is voor de loonkloof op basis van gender. Dat is slechts een deel van het verhaal. Zelfs als we leeftijd meenemen in de analyses, zien we nog steeds loonverschillen op vlak van gender.

Een ander vaak genoemde factor is deeltijds werken, maar de data uit de studie bevestigen die niet. Het aandeel journalisten dat deeltijds werkt, verschilt statistisch gezien niet significant tussen mannen en vrouwen. Dat is opmerkelijk, aangezien vrouwelijke journalisten vaker aangeven dan mannelijke collega's dat de job als journalist moeilijk te combineren is met het gezinsleven, en dat carrière maken als journalist moeilijker wordt met kinderen. In plaats van over te schakelen naar een deeltijds arbeidsregime, kiezen vrouwelijke journalisten er vaker voor om de journalistiek volledig achter zich te laten.

HOLISTISCHE KIJK DRINGT ZICH OP

Opmerkelijk is trouwens dat de waargenomen loonkloof op het vlak van gender deels gemaskeerd lijkt door de loonkloof op vlak van arbeidsstatuut. We haalden daarnet al aan dat freelancers gemiddeld

genomen minder verdienen dan journalisten die in loonverband werken. Daarbij geldt dat het aandeel freelancers hoger ligt bij mannelijke (27 %) dan bij vrouwelijke journalisten (20 %). Als we het aandeel van freelancers bij mannelijke en vrouwelijke journalisten gelijkschakelen, dan neemt het verschil in maandelijks nettoloon toe van 129 euro naar 173 euro. De loonkloof op het vlak van gender neemt dus toe als we het arbeidsstatuut mee in rekening brengen. Dat toont ook aan dat we de discussies over de bescherming van freelancers en van vrouwelijke journalisten niet in silo's mogen behandelen, maar dat een holistische kijk op de beroepsgroep zich opdringt. Want ook tussen sectoren zien we een loonkloof opduiken. Zo verdienen journalisten die tewerkgesteld zijn voor de openbare omroep (2.616 euro) of een privaat bedrijf zoals DPG Media (2.446 euro) gemiddeld genomen meer dan journalisten die werken voor een vzw of een coöperatieve zoals *DeWereldMorgen* of *Doorbraak* (2.047 euro). Journalisten die werken voor weekbladen en magazines (2.211 euro), voor productiehuisen (2104 euro) of voor

een pers- en/of fotoagentschap (2.175 euro) verdienen gemiddeld gezien minder dan journalisten op kranten-, televisie-, radio- of online redacties die gemiddeld tussen 2.500 en 2.600 euro verdienen. Dat de loonkloof tussen mannelijke en vrouwelijke journalisten vandaag de dag nog steeds overeind blijft, is een spijtige vaststelling. Door de inspanningen van beroepsverenigingen zoals VVJ en AJP, van de kabinetten van media en ook van de mediabedrijven zelf is die kloof de voorbije jaren gelukkig wel kleiner geworden. Toch blijft het een belangrijke zaak om te blijven opvolgen. Ruimer gesteld is de uitdaging hoe we de uitstroom van vrouwelijke journalisten kunnen tegengaan.

"Het volledige onderzoeksrapport over grensoverschrijdend gedrag"

"Studie: Corona als kantelpunt in de Vlaamse journalistieke sector"

‘Wie de pijlers van de democratie sterk wil houden, moet investeren in onderwijs en journalistiek’

Al twee decennia stoomt het postgraduaat Internationale Researchjournalistiek van Journalismfund Europe en Thomas More Hogeschool Mechelen onderzoeksjournalisten in spe klaar voor het echte werk. Het opleidingstraject dreigt nu te verdwijnen, want volgens Vlaams minister van Media Benjamin Dalle (CD&V) is er geen geld voor. *De Journalist* sprak over de voordelen van de opleiding met Ides Debruyne, directeur van Journalismfund Europe, Rozemarijn van Kalmthout, coördinator van de opleiding, en onderzoeksjournalist Ruben Brugnera.

ANNICK HUS

Ze zijn niet altijd zichtbaar, maar je vindt ze vrijwel overal: voormalige IRJ-studenten. ‘Denk maar aan de factcheck desk van *Knack*, maar ook de research desks van de VRT, *Apache*, *Gazet van Antwerpen* of *MO**. Sommigen gaan na de opleiding aan de slag bij onderzoeksteams van ngo’s. Aan het woord is Ides Debruyne, directeur van Journalismfund Europe, die samen met Herman Duponcheel van Thomas More Hogeschool Mechelen bezieler is van de opleiding.

De coördinatie ligt sinds enkele maanden in handen van Rozemarijn van Kalmthout: ‘We willen studenten zo goed en uitgebreid mogelijk wegwijs maken in het mijnenveld dat de onderzoeksjournalistiek is’, zegt van Kalmthout. ‘Hoe doorploeg je archieven en doe je een wob-aanvraag? Hoe ga je van start met een onderzoek en kom je tot een leeswaardig eindproduct? Ook ondernemerschap is belangrijk. Hoe stap je in een internationaal onderzoek? Hoe bereid je een trip voor naar Afghanistan en hoe vind je een fixer? Waar vind je de nodige financiering? Allemaal aspecten die aan bod komen.’

‘Kortom, we willen een totaalpakket aanbieden waarmee ze verder aan de slag

kunnen in de onderzoeksjournalistiek’, gaat Debruyne verder. ‘Want laten we eerlijk zijn: niet elke journalist is een onderzoeksjournalist. Een onderzoeksjournalist doet een beroep op de openbaarheid van bestuur en archieven, heeft hardere interviewtechnieken en legt meer strategie aan de dag. Het zijn allemaal technieken die, voor zover ik weet, in geen enkele opleiding in Vlaanderen aan bod komen.’

‘De opleiding richt zich voornamelijk op mensen met een masterdiploma, ongeacht of ze een journalistieke achtergrond hebben, met als doel hen het vakgebied binnen te trekken’, zegt Debruyne. ‘Hoewel ik de waarde van journalistieke opleidingen niet wil negeren, is het toch een *must* om ook mensen aan boord te hebben die bekend zijn met de harde wetenschappen, architectuur, economie of andere vak-

‘We maken studenten wegwijs in het mijnenveld dat onderzoeksjournalistiek is’

Ides Debruyne. ©Franky Verdickt

Rozemarijn van Kalmthout

Ruben Brugnera

gebieden. Iemand met een specifieke master is zonder twijfel een meerwaarde voor een redactie.'

Tijdens de opleiding krijgen studenten de kans om met een eerste onderzoek van start te gaan. Als ze ergens vastlopen of vragen hebben, kunnen ze terecht bij begeleider en voormalig IRJ-student Ruben Brugnera. 'Veel begeleidingstijd gaat naar de redactie van stukken, omdat schrijven vaak moeilijk blijkt. Daarom starten we het academiejaar met een cursus storytelling, om studenten meteen op weg te helpen.'

'Het ultieme doel is om door het jaar heen een onderzoek te voeren dat een medium ook effectief publiceert', gaat Debruyne verder. 'Die manier van werken is gebaseerd op een Amerikaans format, waarbij de publicatie een voorwaarde is om te slagen. Zo ver gaan wij niet, al is het meegenomen. Belangrijk is dat onze studenten een kant-en-klaar stuk kunnen aanbieden aan redacties.'

'Het is op zo'n moment dat studenten geconfronteerd worden met de harde financiële realiteit van onderzoeksjournalistiek in Vlaanderen', weet Brugnera. 'Hoewel ze maanden in de weer zijn met hun onderzoek en veel energie steken in een heldere tekst, kan de vergoeding ervoor ontvankelijk zijn. Het is lastig om te accepteren dat je als onderzoeksduo voor al dat harde werk slechts 800 euro mag factureren, met de boodschap dat je er blij mee moet zijn.'

Dat je van onderzoeksjournalistiek niet rijk wordt, doet alleszins niets af aan het enthousiasme onder de studenten, ook niet wanneer Vlaams minister van Media Benjamin Dalle (CD&V) zegt dat er geen geld voor is. Dat merkte van Kalmthout in mei bij *deBuren* tijdens de bijeenkomst van de Vereniging van Onderzoeksjournalisten over de staat van de onderzoeksjournalistiek in Vlaanderen en Nederland. 'Ook dan kwam financiering naar voren als aandachtspunt. Toen ik enkele studenten vroeg of dat hen ontmoedigde, waren ze des te meer vastberaden om hun schouders te zetten onder de toekomst van de onderzoeksjournalistiek.'

'Het is belangrijk om de internationale focus scherp te stellen tijdens de opleiding', zegt Debruyne, 'omdat je via die weg bij meer fondsen en sponsors kunt aankloppen. Bovendien kan je een verhaal met internationale allure aan meerdere media in verschillende landen verkopen. In Vlaanderen heb je die mogelijkheden niet.'

'De IRJ-opleiding is ook een mooie opstap om in aanmerking te komen voor financiële steun van het Fonds Pascal Decroos. Journalisten met minder dan twee jaar ervaring kunnen een werkbeurs aanvragen om een onderzoeksproject op te starten.'

Brugnera stelt dat de IRJ-opleiding ook verruimend werkt. 'Wanneer studenten de schoolbanken meteen inruilen voor de redactievloer, bestaat het gevaar dat ze

afhankelijk worden van het wereldbeeld dat het medium uitdraagt. Net omdat je tijdens de IRJ-opleiding in contact komt met onderzoeksjournalisten van diverse pluimage, krijg je de kans om jezelf als persoon en journalist verder te ontwikkelen. Zo sta je ook sterker in je schoenen en kan je later terugvallen op het advies van die mensen.'

'Wil je dat de democratie overeind blijft, dan moet de kwaliteit van de journalistiek hoog blijven'

'Ondernemerschap blijft belangrijk', beklemtoont Debruyne. 'In Oost-Europa ontstaan vaker nieuwe initiatieven zoals stedelijke en lokale media. Zulke dingen kunnen ook bij ons. Dat was alleszins de bedoeling van het Vlaams Journalistiek Fonds, tot het opgedoekt werd. Wie de pijlers van de democratie sterk wil houden, moet investeren in onderwijs en journalistiek. Daarom zijn journalistieke opleidingen, ook deze, noodzakelijk. Wil je dat de democratie overeind blijft, dan moet de kwaliteit van de journalistiek hoog blijven.'

Fonds Pascal Decroos ziet aantal beursaanvragen fors stijgen

In de eerste helft van 2023 zijn bij het Fonds Pascal Decroos al 80 aanvragen ingediend voor een beurs 'bijzondere journalistiek'. Dat is een forse stijging in vergelijking met 2022, toen de organisatie over het hele jaar 96 aanvragen ontving.

LUC VANHEERENTALS

In 2022 zijn 56 beurzen toegekend, in de eerste helft van dit jaar 24. 96 van de 116 journalisten die dit jaar al een aanvraag indienden, zijn freelancer. Behalve 14 loontrekkenden vroegen ook 5 gepensioneerden een beurs aan.

Het FPD kent financiële steun toe aan projecten met grote nieuwsaarde en diepgang, die bovendien origineel, innovatief en tijdrovend zijn. Het moet ook gaan om projecten die zonder financiële steun niet tot stand zouden komen. De meest voorkomende thema's in de aanvragen zijn migratie, milieu en klimaat, conflicten, gelijke kansen en gezondheid.

Een bijkomende voorwaarde voor steun is de toezegging van een redactie in Vlaanderen of Nederland om het resultaat te publiceren. In de eerste helft van 2023 deden ruim 50 redacties dat, van zowel traditionele als nieuwe media.

Het Fonds heeft daarnaast ook beurzen voor samenwerkingsprojecten tussen Belgische en Nederlandse journalisten; in de eerste helft van 2023 zijn er daarvan 2 toegekend. Nog een deel van het budget gaat naar wetenschappelijke analyses, waarvan er in de voorbije jaarhelft 7 werden betoelaagd.

Het Fonds Pascal Decroos krijgt in 2023 € 506.000 van de Vlaamse overheid. Voor de beurzen bijzondere journalistiek is € 265.000 beschikbaar, voor de samenwerkingsprojecten € 50.000 en voor wetenschap € 60.000.

JOURNALISMFUND.EU

Het Fonds Pascal Decroos transformeerde in 2013 tot Journalismfund.eu en sinds dit jaar tot Journalismfund Europe. Dat kent

De capaciteit die vrijkomt door AI moet gaan naar ander, creatiever journalistiek werk

nu beurzen toe aan journalisten uit heel Europa, onder meer voor grensoverschrijdende projecten, milieu- en lokale journalistiek. Nog een thema is 'Modern Slavery Unveiled', met betrekking tot slachtoffers van mensenhandel en gedwongen werk.

Journalismfund Europe betoelaagde in 2022 een recordaantal van 203 projecten, 50 meer dan in 2021. Het gespendeerde totaalbedrag beliep € 2,53 miljoen, een stijging met 138 procent in vergelijking met 2021. Bij de goedgekeurde projecten in 2022 waren 490 journalisten uit 66 landen betrokken. De organisatie ontving dat jaar 384 aanvragen van 885 journalisten uit 84 landen.

Journalismfund rekt dit jaar op € 5,45 miljoen aan inkomsten. De organisatie ontvangt vooral middelen van filantropische organisaties zoals het Britse Arcadia, het Nederlandse Adessium en de Griekse Stavros Niarchos Foundation. Ook de Europese Commissie schiet bij.

'Die organisaties beseffen dat rechtstreekse steun nefast zou zijn voor de onafhankelijkheid en geloofwaardigheid van de betrokken journalisten', zegt Ides Debruyne, directeur van Journalismfund Europe. 'Journalismfund daarentegen fungeert als een neutrale intermediair tussen journalist en donor. Bij ons is het een onafhankelijke jury die de projecten selecteert. Dat gebeurt op basis van een longlist van onze Internationale Advisory Board, aangevuld met namen voorgedragen door het bestuur.'

Klokkenluiders kunnen soms ook meteen bij een journalist langs

Mensen die wantoestanden in hun werkomgeving willen aanklagen, kunnen ook bescherming krijgen als klokkenluider wanneer ze met hun verhaal meteen naar een journalist stappen. Ze moeten dan wel aan bepaalde voorwaarden voldoen.

POL DELTOUR

Als journalist hebben we het wettelijke recht onze vertrouwelijke informatiebronnen te beschermen. Sinds kort beschermt België eveneens de melders van welbepaalde informatie zelf. Dat gebeurde in drie wetgevingen: een federale klokkenluidersregeling voor de eigen overheidssector, een voor de private sector, en een Vlaamse regeling voor de Vlaamse overheidsinstanties en de regionale en lokale overheden.

Een ‘klokkenluider’ is iemand die melding doet van ‘onrechtmatigheden’ in de werkomgeving – niet noodzakelijk formele wetsovertredingen dus – die het algemeen belang schaden. Denk aan machtsmisbruik, vriendjespolitiek, verduistering van goederen of belangenconflicten. Wie zo’n onregelmatigheden wil melden, kan voortaan worden ‘erkend’ als klokkenluider en rekenen op bescherming, althans wanneer twee voorwaarden zijn vervuld. De eerste is dat men ‘gegronde redenen’ had om aan te nemen dat de gemelde informatie juist was. Voorwaarde twee: de melder moet gebruikmaken van een van drie mogelijke meldingskanalen.

Daarbij heeft men vrij de keuze; het is dus niet vereist ‘trapsgewijs’ de meldingsmogelijkheden te volgen. De eerste optie is een ‘interne’ melding bij een meldpunt binnen de betrokken organisatie. In de private sector moeten bedrijven met meer dan 50 werknemers hierin voorzien. Mogelijkheid twee is de melding bij een ‘extern’ meldpunt. De wetgever lijst hiervoor bevoegde autoriteiten op naargelang de materie. Bij gebrek aan een extern meldpunt is het de (federale dan wel Vlaamse) Ombudsdienst die deze rol vervult. Een derde mogelijkheid is dat men ‘openbaar’ gaat – door zelf te communiceren of naar een journalist te stappen.

In dat laatste geval kan de melder wel maar op bescherming rekenen wanneer hij aan een bijkomende voorwaarde voldoet. Twee mogelijkheden daarbij. Ofwel deed hij eerst minstens een externe melding, maar leidde dat binnen een redelijke termijn niet tot een passend gevolg. Ofwel kiest de melder direct voor openbaarmaking, maar dan moet hij daarvoor ‘gegronde redenen’ hebben. Zo kan hij aanvoeren dat de inbreuk een dreigend of reëel gevaar vormt voor het algemeen belang, bijvoorbeeld in geval van een noodsituatie of bij risico op onherstelbare schade voor iemands fysieke integriteit. Ofwel voert hij aan dat er bij een externe melding een risico op represailles bestond. Ook kan hij aanvoeren dat de inbreuk bij een externe melding waarschijnlijk niet doeltreffend zou zijn verholpen, bijvoorbeeld omdat bewijsmateriaal kon worden achtergehouden of vernietigd, of nog omdat een autoriteit zelf bij de inbreuk betrokken is en kon samenspannen met de pleger van de inbreuk.

De melder van een onrechtmatigheid die aan de voorwaarden voldoet, kan als klokkenluider aanspraak maken op bescherming. Zo kan men om te beginnen anoniem blijven als men dat wil. Klokkenluiders kunnen verder steeds terecht bij het Federaal Instituut voor de bescherming en bevordering van de mensenrechten (FIRM) voor informatie, advies en juridische of psychologische bijstand. Represailles vanwege geveerden zijn verboden – ten aanzien van de melder, maar ook diens verwanten. Een ontslagen of overgeplaatste klokkenluider heeft nog het recht terug in dienst te worden genomen of gerehabiliteerd. En wordt hij aangeklaagd voor laster of de schending van een geheimhoudingsplicht, dan kan hij een veroordeling ontlopen.

MEER INFO

Transporama

- Oplage: 17.000 exemplaren, 13.000 Nederlandstalig, 4.000 Franstalig
- Frequentie: tweemaandelijks
- Hoofdredacteur: Jan Voet
- Redactie: 3 freelancers
- www.transporama.be

Gefundeerde testverslagen lokken nieuwe abonnees

Transporama geldt als hét vakblad over en voor het professionele wegvervoer in België en Nederland. Naam en faam werden verworven met verslaggeving over strenge tests met nieuwe voertuigen. Opmerkelijk: sinds enkele jaren groeit het aantal abonnees voor het gedrukte magazine.

Transporama werd in 1979 opgericht door Leo Nuyens. Het verschijnt tweemaandelijks en is het enige Belgische transportblad dat ook in krantenwinkels en tankstations te vinden is. Ondanks de problemen in de transportsector, met een golf aan faillissementen en talloze pensioneringen, neemt het aantal abonnementen toe. Hoofdredacteur Jan Voet: 'Met *Transporama* richten we ons op iedereen die een voertuig gebruikt om aan de kost te komen: vrachtwagen- en buschauffeurs, transportondernemers, middle management. Ons lezerspubliek is daardoor soms verrassend uiteenlopend en divers. Om de drie weken brengen we *Trans Aktueel* uit, een gratis krant die je kan beschouwen als het huis-aan-huis blad voor de Belgische transportsector. De inhoud omvat pers-

berichten die worden ontdaan van commerciële nonsens en waarvan wij alleen de relevante informatie behouden. Verder is er de nieuwsblog www.transporama.be, met de bijhorende newsletter. Al die producten worden uitsluitend verzonden naar abonnees, behalve *Transporama* dat ook los wordt verkocht.'

De sector beschouwt onze tests op trucks, bussen of bestelwagens als de meest veeleisende'

STRIKTE SCHEIDING

'*Transporama* wordt samengesteld en geschreven met een strikte scheiding tussen redactie en commerciële belangen. In elk nummer proberen we minstens één grote testrit te behandelen. Onze tests op trucks, bussen of bestelwagens worden in de sector beschouwd als de meest diverse en veeleisende die er zijn. Het is ook op die reportages dat *Transporama* zijn reputatie heeft opgebouwd. We testen zo onafhankelijk en neutraal als we kunnen.'

'Toch is *Transporama* geen puur voertuigtechnisch blad. Techniek, vooral in de transitie naar elektromobiliteit, is belangrijk. Minstens even relevant is de omgeving waarin het personen- en goederenvervoer plaatsvindt. Veiligheid is een bijzonder belangrijk thema, net zoals milieu. En we hebben het ook over verkeerscongestie, multimodaal vervoer en distributie, naargelang hun relevantie voor de sector en de maatschappij.'

TOEKOMST

'De toekomst van *Transporama* is nauw verbonden met die van de transportsector in Europa. En die is, om het beleefd te zeggen, bijzonder uitdagend. Het tekort aan chauffeurs, de energietransitie, de CO₂- en stikstofproblematiek... voor de hand liggende oplossingen zijn er niet. Het bezorgt de transportsector vaak ook een slecht imago, wat het voor ons dan weer moeilijk maakt om medewerkers te vinden.' 'Ik ga ervan uit dat *Transporama* blijft bestaan op papier. Wat *Trans Aktueel* betreft, denken we dat het de volgende 5 tot 10 jaar zijn papieren vorm behoudt, maar zijn we minder zeker van de langere termijn. En hoe internet en social media zullen evolueren: wie het weet, mag het ons gerust komen zeggen.' (GVL)

Kan Europa spywaremisbruik een halt toeroepen?

De opkomst van versleutelde diensten als WhatsApp gaf de spyware-industrie een boost. Irene Khan, de Speciale VN-rapporteur voor Vrijheid van Meningsuiting, roept op tot een onmiddellijk moratorium op het gebruik, de overdracht en de verkoop van surveillancesoftware in afwachting van een sluitend kader. Biedt EMFA, het recente voorstel voor een verordening inzake mediavrijheid, de nodige waarborgen of dreigt het fout te gaan? Een stand van zaken.

CHARLOTTE MICHILS

Als de staat van de persvrijheid een graadmeter is voor de gezondheid van de democratie, is er Europees intussen een stevige verbandkist nodig. Journalisten en mediabedrijven staan onder druk. Hoewel de uitdagingen in de ene lidstaat groter zijn dan in de andere, zijn er belangrijke gedeelde noden. Europa springt bij, in het kader van het actieplan voor Europese democratie, met fondsen en wetgeving. Zopas verscheen ook het vierde rechtsstaatsrapport dat een basis biedt voor dialoog tussen Europa en de lidstaten. En op wetgevend vlak pakte de Commissie zeer recent uit met een Europese verordening inzake mediavrijheid, een dossier dat wellicht wordt afgerond onder het Belgische Voorzitterschap van de Raad van de EU in 2024. EMFA of European Media Freedom Act wil waarborgen tegen redactionele inmenging, spyware, onderfinanciering van openbare omroepen, willekeur van onlineplatformen met gatekeeperrol, gebrekkige transparantie over media-eigendom en overheidsreclame.

Daarnaast biedt ze een beoordelingskader voor marktconcentraties met mogelijke impact op mediapluralisme en redactionele onafhankelijkheid. Een nog op te richten raad levert adviezen af daarover.

BIG BROTHER

Wijdverbreide inzet van spionagetools is geen fabel, onthulde het Pegasus Project, een grootschalig journalistiek onderzoek, in 2021. De software dient officieel om terroristen en criminelen in de gaten te houden, maar komt evengoed massaal terecht op de smartphone van journalisten en mensenrechtenactivisten, politici, ordehandhavers, diplomaten, advocaten en zakenmensen. De tijdelijke PEGA-commissie in het Europees Parlement kreeg het mandaat om de ware dimensie van spywaremisbruik te onderzoeken. Het commissierapport resulteerde in een aanbeveling van het Europees Parlement. Verbijsterend is dat heel wat spyware-ontwikkelaars en -verkopers geregistreerd zijn of waren in een of meerdere lidstaten. Zo is

volgens de aanbeveling van 15 juni 2023 de Israëliëse NSO Group (Pegasus) aanwezig in Luxemburg, Cyprus, Nederland en Bulgarije, de moedermaatschappij van Intellexa, Thalestris Limited, in Ierland, Griekenland, Zwitserland en Cyprus, DSIRF in Oostenrijk, QuaDream in Cyprus, Amesys en Nexa Technologies in Frankrijk en Tykelab en RCS Lab in Italië. In Duitsland was het inmiddels ter ziele gegane FinFisher gevestigd. Heel wat sleutelfiguren in de spyware-industrie hebben ook de Maltese nationaliteit verworven, waardoor ze makkelijker kunnen opereren in en vanuit de EU.

BELGISCHE DOELWITTEN

België blijft niet gespaard. Belgische doelwitten zijn voormalig premier Sophie Wilmès, voormalig premier Charles Michel en zijn vader Louis Michel, op het moment van de feiten lid van het Europees Parlement, mensenrechtenactivist Adrien Beaudui, een doctoraatsstudent met de Belgisch-Canadese nationaliteit en

journalist Peter Verlinden en zijn echtgenote Marie Bamutese. Soms bevonden ze zich in het buitenland op het moment van de feiten, soms in België. In het geval van Sophie Wilmès en Peter Verlinden rust de verdenking op de Rwandese autoriteiten. Bij Charles en Louis Michel zou de Marokkaanse regering achter de aanvallen zitten. In het geval van Adrien Beauduin, die publiekelijk werd veroordeeld voor het organiseren van 'gewelddadige demonstraties in Boedapest', viseert men de Hongaarse regering.

De focus ligt onterecht op de nationale politiek: een Europese aanpak van spyware is noodzakelijk

Het was de Belgische militaire inlichtingendienst ADIV die Peter Verlinden op de hoogte bracht van de spywarebesmetting. Hij en zijn echtgenote waren op dat moment onderzoek aan het doen naar het Rwandese overheidsbeleid. 'Na die melding hebben we een strafklacht neergelegd. Daarover is tot op vandaag geen nieuws', zegt Verlinden. Dat is de Belgische kant van het verhaal. In Duitsland maakt Verlinden met steun van *Reporters Without Borders* en de Duitse NGO *Gesellschaft für Freiheitsrechte* deel uit van een procedure voor het Grondwettelijk Hof. Hij doet dat samen met enkele andere slachtoffers van spywarebesmetting, zowel journalisten als mensenrechtenactivisten. De procedure

neemt de gewijzigde wet die de Duitse buitenlandse inlichtingendienst *BND* meer bevoegdheden geeft, op de korrel. In België is Peter Verlinden officieel de enige journalist die het slachtoffer werd van spionagesoftware. Vreemde mogelijkheden surveilleren ook buitenlanders op Belgische bodem. Genoemde doelwitten zijn leden van de Catalaanse onafhankelijkheidsbeweging, mensenrechtenactivist uit de Westelijke

Sahara El Mahjoub Maliha en Carine Kanimba, dochter van de Rwandese politieke activist Paul Rusesabagina. Achter de laatste spyware-aanvallen zitten naar alle waarschijnlijkheid respectievelijk de Marokkaanse en Rwandese autoriteiten. Rwanda wordt er ook van beschuldigd Pegasus-spionagesoftware te gebruiken tegen critici die in Belgisch ballingschap leven, onder wie prominente oppositieleiden Placide Kayumba en David Batenga.

BELGISCH SPYWAREGEBRUIK

Volgens het rapport van het Europees Parlement kunnen we ervan uitgaan dat alle EU-lidstaten een of meer commerciële spywareproducten hebben gekocht, ook als daarvoor geen officiële bevestiging bestaat. De NSO-groep alleen al bevoorradde liefst veertien lidstaten, waaronder België. Federaal minister van Justitie Vincent Van Quickenborne (Open Vld) verklaarde in september 2021 dat de inzet van Pegasus door Belgische inlichtingendiensten een wettelijke basis heeft. Verdere info gaf hij niet.

Het rapport pleit voor een Europese aanpak van spyware. Nu ligt de focus onterecht op de nationale politiek. 'Die tunnelvisie staat een totaalbeeld in de weg.'

EMFA

Toegang tot betrouwbare informatie kan maar mits een robuuste bescherming van journalistieke bronnen, ook tegen spionagesoftware. In onveilige situaties onthullen bronnen geen delicate informatie. (Onderzoeks)journalistieke samenwerkingen zijn vaak ook grensoverschrijdend. Het is een must om Europees uit te pakken met een robuuste, geharmoniseerde bescherming. Nu loopt de regelgeving sterk uiteen. In sommige lidstaten geldt er een absolute bescherming in strafrechtelijke en administratieve procedures. In andere lidstaten blijft de bescherming beperkt tot gerechtelijke procedures op basis van bepaalde strafbare feiten. Een restcategorie biedt bescherming in de vorm van een algemeen beginsel. Die fragmentatie leidt tot rechtsonzekerheid. EMFA wil dat remediëren, maar slaagt ze daarin? Het beschermingsniveau in artikel 4 blijft ver onder het niveau van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de rechtspraak van het Hof te Straatsburg. Zo is het

cruciaal dat vrijgave van journalistieke bronnen pas kan na een voorafgaandelijke rechterlijke beslissing. Noch het Commissievoorstel, noch het compromisvoorstel van de Raad van de EU bevat een verwijzing daarnaar. Tegelijk moet een beperking noodzakelijk en proportioneel zijn. Journalisten dwingen tot vrijgave van info en bronnen moet het laatste redmiddel zijn.

Ook voor België levert EMFA op dat punt geen meerwaarde op. De wet van 5 april 2005 huldigt het bronnengeheim als principe, het doorbreken ervan is onderworpen aan strenge criteria.

Vordering tot vrijgave van informatiebronnen kan maar mits voorafgaandelijke beoordeling door een rechter, en enkel om 'misdrijven te voorkomen die een ernstige bedreiging opleveren voor de fysieke integriteit'. De info moet ook van cruciaal belang zijn om die misdrijven te voorkomen (proportionaliteitsbeginsel) en ze mag niet op een alternatieve manier kunnen verkregen worden (subsidiariteitsbeginsel). Daarnaast regelt de wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van 30 november 1998 bepaalde waarborgen wanneer er bijzondere inlichtingenmethoden aangewend worden ten aanzien van journalisten.

SPYWARE

En wat met spyware, biedt EMFA voldoende bescherming op dat vlak? Ook daar weer geen spoor van een voorafgaandelijke rechterlijke toetsing. Tegelijk creëert EMFA – een instrument dat nota bene de persvrijheid in de EU wil opkrikken – een wettelijke basis voor spywaregebruik. Het compromisvoorstel breidt de lijst van misdrijven die de inzet van spyware rechtvaardigen, bovendien gevoelig uit. De oorspronkelijke tekst noemt tien 'ernstige misdrijven' waar-

onder terrorisme en mensenhandel, de nieuwe tekstversie liefst 32. En onder druk van Frankrijk kunnen lidstaten straks mogelijk de vage uitzondering 'nationale veiligheid' invoeren om journalisten te surveilleren. Nochtans levert die uitzondering geen carte blanche op, want ook daar spelen weer de waarborgen van het EU/EHRM-recht. LIBE, de Commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken van het Europees Parlement, sprak zich intussen uit voor een betere bescherming. Hopelijk volgt de plenaire vergadering van het Europees Parlement in oktober.

Een instrument om de persvrijheid op te krikken, creëert tegelijk een wettelijke basis voor spywaregebruik

De komende tijd wordt cruciaal voor het dossier. Hoewel EMFA slechts een minimumnorm vooropstelt, zou een te zwakke bescherming een gemiste kans zijn. Erger nog: EMFA dreigt in dat geval het instrument te worden dat de inzet van spyware mogelijk maakt. EFJ-directeur Renate Schröder die EMFA van dichtbij opvolgt: 'Het compromisvoorstel holt de initieel voorziene bescherming uit. Nationale veiligheid is een hoed waar potentieel te veel uitzonderingen onder passen. Met alle gevolgen van dien voor journalisten en klokkenluiders of andere bronnen.'

Karin Eeckhout is sinds mei 2020 een van de vier factcheckers van Knack. We vragen haar wat haar job inhoudt.

SELMA FRANSSEN

“Iedereen kan de factcheckers checken”

Hoe beslis je welke content gecheckt moet worden?

‘We checken quotes, beeldmateriaal en verhalen die een concrete claim bevatten. Het moet iets feitelijks zijn: een mening kunnen we niet checken. Om zulke zaken op te sporen, werken we met softwaretools die mogelijke desinformatie online detecteren. Natuurlijk gebruiken we ook onze eigen ogen en oren en steeds vaker sturen lezers zelf vragen in. Ze twijfelen over iets dat ze gezien hebben en willen dat wij het voor hen checken. Er doet nogal wat desinformatie de ronde, dus we proberen een zo relevant mogelijke selectie te maken. Daarbij bekijken we of een claim schadelijk is als mensen die voor waar aannemen en op welke schaal een claim verspreid wordt. Om te weten op welke schaal iets circuleert, hebben we softwaretools die bijhouden hoeveel mensen op social media een bepaald bericht te zien krijgen of delen.’

Hoe ga je te werk wanneer je een factcheck maakt?

‘Eerst gaan we altijd op zoek naar de oorspronkelijke bron van een claim. Kunnen we die persoon identificeren en bereiken, dan vragen we waarop zij zich

baseren en controleren we hun bronnen. Gaat het om een beeld op social media, dan proberen we de herkomst van dat beeld te achterhalen. Daarvoor gebruiken we *Open Source Intelligence* (OSINT)-tools. We zoeken bijvoorbeeld via *reverse image search* op waar een foto of video vandaan komt en wanneer die voor het eerst online verscheen. Dan zie je al snel of de context waarin dat beeld nu circuleert, feitelijk klopt. Gaat het om informatie in tekstvorm, bijvoorbeeld Facebookposts over dat zonnecrème gevaarlijk is en je beter frambozenpitolie smeert, dan laten we die claim bekijken door minimaal twee experts ter zake, zoals de deontologie voorschrijft.’

Hoe gaat dat als je een politicus opbelt om een uitspraak te factchecken?

‘De meesten vinden het niet leuk om gefactcheckt te worden, maar werken wel constructief mee (*lacht*). Sommigen schakelen meteen hun studiedienst in en hebben 24 uur later een mooi en duidelijk antwoord klaar met verwijzingen naar studies waar ze zich op baseren. Soms antwoordt men defensief of vaag, soms valt er ook een lelijk woord. Sommige politici

klagen aan dat bepaalde partijen volgens hen vaker gecheckt worden dan andere, maar valt een factcheck eens in hun voordeel uit, dan delen ze die met veel fanfare. Gelukkig zien we soms ook mensen die een onware uitspraak deden, zo sportief zijn om onze factcheck te delen en de onjuistheid te corrigeren die ze de wereld instuurden.’

‘Wat we publiceren, moet waterdicht zijn. We lezen elke factcheck intern twee keer na’

Lig je als factchecker niet enorm onder een vergrootglas?

‘Absoluut. Wat we publiceren, moet waterdicht zijn. We zijn gecertificeerd door het *International Fact-Checking Network* (IFCN) en krijgen elk jaar een assessment.

Een steekproef van onze factchecks wordt dan doorgespit. Ook vereist de certificering dat we in onze artikels volledig inzicht geven in de stappen die we nemen, zodat lezers ons onderzoek kunnen checken. Er is altijd iemand die roept ‘wie checkt de factcheckers?’, maar het grappige is dat iedereen dat dus kan doen. Als je denkt dat we een fout maakten, kan je dat melden en doen we indien nodig een rechtzetting. Ook intern wordt elke factcheck overigens twee keer nagelezen.’

Het factcheckproces klinkt nogal arbeidsintensief.

‘Je weet nooit hoe lang een factcheck gaat duren. Soms lijkt iets gemakkelijk om na te gaan, maar blijkt het dagen in beslag te nemen. Ooit probeerde ik te checken of het klopt dat 80% van het hout dat we in Vlaanderen kappen naar China wordt uitgevoerd. Daaraan heb ik heel lang gewerkt, omdat die informatie niet centraal bijgehouden wordt en ik bij allerlei instanties moest aankloppen. De uitkomst: er wordt steeds meer Vlaams hout naar China uitgevoerd, maar geen 80%. Bij een gemakkelijkere factcheck komt soms ook wat werk kijken. Denk aan een viraal filmpje waarin jongeren een klaslokaal op stelten zetten, met het bijschrift dat het jongeren met migratieachtergrond in Brussel waren. Het filmpje bleek opgenomen in Brazilië. Dat was snel gevonden, maar dan is ons werk nog niet gedaan. We leggen in het artikel uit waarom mensen dat soort zaken verspreiden en proberen wat mediawijsheid mee te geven door lezers te tonen hoe ze zelf kunnen checken waar een filmpje vandaan komt.’

Hoe zorgen jullie dat de factchecks impact hebben?

‘We willen dat de factchecks meer mensen bereiken dan de lezers van *Knack*. *Knack* maakt daarom deel uit van *deCheckers*, een organisatie die factchecks van *Knack*, VRT NWS en Factcheck.Vlaanderen bundelt en beter ontsluit op sociale media. Onze collega Anna gaat namens *deCheckers* in gesprek met mediagebruikers op social

media en reikt hen correcte info aan. Ze heeft daarin een niet-beledigende, niet-agressieve stijl ontwikkeld. Vaak krijgt ze positieve reacties: mensen verspreiden – soms zonder het te beseffen en met de beste bedoelingen – fake news. Ze zijn dankbaar als iemand hen daarop wijst.’

Jullie checken vaak claims rond gepolariseerde onderwerpen. Hoe wordt daarop gereageerd?

‘Soms worden we aangevallen. Deze zomer circuleert er veel fake news over de temperaturen. Er zijn mensen die niet willen geloven dat het 40 graden is in Griekenland. Ze delen dan foto’s van een thermostaat in Griekenland die 30 graden

toont, maar daarbij staat niet vermeld dat die foto in de ochtend genomen werd, voordat het kwik begon te stijgen. Een ander polariserend thema is dat Europa een aantal insecten toelaat voor consumptie, zoals meelwormen. Mensen zijn bang dat er stiekem insecten in voeding verwerkt worden. Er zijn socialmediagroepen waarop je kan lezen welke bakkers zeker geen krekemel in je brood doen. Als we claims rond dat soort thema’s checken kan het hard gaan, zeker als de uitspraken komen van een populaire naam uit de antivaccinatie- of klimaatsceptische beweging. Er zijn volgers van die personen die haast georkestreerde campagnes opzetten tegen een journalist of factchecker. Ze bedreigen je via de telefoon en e-mail. We blijven die incidenten bijhouden, rapporteren en indien nodig signaleren aan de politie. Ik ben ook voorzichtiger geworden: ik heb mijn privacy-instellingen flink verstrengd op social media. Onder elke factcheck staat overigens het mailadres van onze factcheckredactie. Scheldpartijen negeren we, maar wie ons een min of meer beleefde mail stuurt, krijgt een antwoord.’

‘We leren onze lezers ook hoe ze zelf kunnen checken waar een filmpje vandaan komt’

Collages Revista

CrossOver speurt naar nepnieuws en haatspraak

Het geweld tegen journalisten neemt wereldwijd toe. Vaak gaat het om verbale agressie, maar het geweld kan ook fysieke vormen aannemen en zelfs leiden tot moord. Het Europese project CrossOver geeft tegengas.

ERIC POMPEN

De voorbije jaren nam het geweld tegen journalisten wereldwijd toe. Volgens de Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (UNESCO) zijn in 2022 wereldwijd 86 journalisten en mediawerkers vermoord: één om de vier dagen. Dat is een stijging met de helft tegenover het jaar daarvoor. Ook het aantal online aanvallen tegen journalisten groeit. Uit een discussienota van UNESCO uit 2021 – *The Chilling: Global trends in online violence against women journalists* – blijkt dat 73 procent van de ondervraagde vrouwelijke journalisten al te maken kreeg met online bedreigingen, intimidatie en beledigingen. Veel van die misdrijven worden amper of zelfs niet onderzocht. UNESCO vreest dat deze aanhoudende straffeloosheid hele samenlevingen schaadt, omdat ernstige mensenrechtenschendingen, corruptie en misdaad in de doofpot worden gestopt. Journalisten zelf dreigen het slachtoffer te worden van een chilling effect. Dat legt een hypotheek op hun berichtgeving en op het vrije verkeer van informatie. Daarom heeft de Vlaamse Vereniging van Journalisten (VVJ) een specifiek Meldpunt opgericht voor agressie tegenover journalisten in Vlaanderen. Hind Fraihi, onderzoeksjournaliste bij *Apache*, noemt dat een eerste stap. 'Maar er moet meer gebeuren. Als we niet reageren tegen deze ondermijning van de persvrijheid, loopt ons democratisch bestel gevaar.'

DE IMPACT VAN ALGORITMES

Het Europese project CrossOver is zo'n verdere stap. Het betreft een samenwerkingsverband tussen het Finse softwarebedrijf Check First, de Franse media-educatieve vereniging Savoir Devenir, EU DisinfoLab (een Brusselse vzw die gesofistikeerde desinformatiecampagnes onderzoekt) en de onafhankelijke nieuws-site *Apache*. Recent onderzoek van CrossOver toont aan hoe algoritmes van sociale media Russische en Chinese staatsmedia voortrekken.

'Als we niet reageren, loopt ons democratisch bestel gevaar'

Crossover verkent de achtergronden van aanbevelingsalgoritmen via een dashboard. Dat instrument monitort de algoritmes van sociale media, zoekmachines en platformen. Algoritmes zijn te vergelijken met een culinair recept: een reeks van instructies en bewerkingen die door ontwikkelaars zijn geschreven om een probleem op te lossen. Op die manier beïnvloeden algoritmes onze relaties, ons consumptiegedrag, onze cultuur en vooral de manier waarop we onszelf informeren en de wereld waarnemen. CrossOver

onderzoekt nu de economische en ideologische logica achter die algoritmes. Diezelfde algoritmes hebben ook een impact op het werk van journalisten. Als voorbeeld verwijst Fraihi naar de berichtgeving over de Oeigoeren, een Turksprekende moslimminderheid in het noordwesten van China. 'Xinjiang is een van oudsher betwist gebied waar veel Oeigoeren wonen. Welnu, wanneer Belgische internetgebruikers 'Xinjiang' in de Google News-zoekbalk typen, krijgen ze als aanbevolen resultaat video's te zien van China Global Television Network (CGTN), gevolgd door informatie van New China TV. Die zenders maken deel uit van het Chinese ministerie van Informatie.' De Chinese mediadominantie op Google News is groot, waardoor kritische journalistiek ondergesneeuwd dreigt te raken door de nationale zelfverheerlijking uit Peking. Fraihi: 'Hoe meer westerse media en mensenrechtenorganisaties de situatie van Oeigoeren onder de aandacht brengen, hoe hoger de publicatiegraad van Chinese staatsgecontroleerde outlets. Een piek in publicaties zagen we voornamelijk in de zomer van 2022. Niet toevallig viel dat samen met een rapport van de Verenigde Naties om misdrijven tegen Oeigoeren te onderzoeken.' Zo sijpelt almaar meer nepnieuws in de (politieke) berichtgeving door. Ook het Europees Parlement kwam recentelijk tot die vaststelling, en vreest voor de aantasting

Shutterstock

‘Veel van die misdrijven worden amper of zelfs niet onderzocht’

van democratische waarden en een verdeel-en-heerspolitiek ten overstaan van de EU-lidstaten.

NOOD AAN KRUISPUNTENBANK

Sinds enkele jaren staat de aanpak van ongewenste buitenlandse inmenging hoog op de agenda van de Europese Unie.

De coronapandemie en de oorlog in Oekraïne hebben de Russische en Chinese overheden ertoe aangezet hun beïnvloedingsoperaties op te schalen, stelde het Clingendael Instituut vast. Hun doel daarbij is de bevordering van hun eigen nationale belangen en geopolitieke doelen. Volgens het Clingendael Instituut ‘beïnvloeden en exploiteren hybride dreigingen de kwetsbaarheden in samenlevingen om rivalen en tegenstanders schade te berokkenen die net onder de drempel van openlijke agressie valt. Vaak gaat het om een mix van dwingende en subversieve activiteiten met conventionele en onconventionele methoden die op een gecoördineerde manier worden gebruikt in

‘De VVJ heeft een Meldpunt opgericht voor agressie tegenover journalisten’

verschillende domeinen, en waar een strategische intentie achter zit.’ Dat dit geen ver-van-mijn-bedshow is, toont de intimidatiecampagne van de Chinese staat tegen Marije Vlaskamp, journaliste bij *De Volkskrant*. Vorig najaar bleek onder haar naam een valse bommelding te zijn gedaan bij de Chinese ambassade in Den Haag. Iemand als terrorist afschilderen en de politie met valse tips op het verkeerde been zetten, is een techniek die Peking regelmatig toepast tegen tegenstanders van het regime. Voor zover bekend is het de eerste keer dat een niet-Chinese journalist deze behandeling ten deel valt.

Vlaskamp zelf spreekt van een ‘ingewikkelde en bij vlagen bizarre intimidatiecampagne, waarbij ik tegen mijn wil word meegenomen op een Chinese dollemansrit. Mijn leidinggevenden bij de krant, de Nederlandse politie en ikzelf: we kijken vanaf de eerste rij toe hoe Chinezen te werk gaan als ze mensen stil willen krijgen over zaken waar de Chinese eenpartijstaat geen aandacht voor wil.’

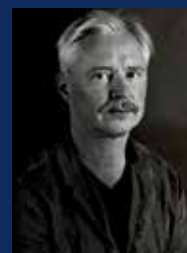
Volgens Hind Fraihi kunnen dergelijke situaties ook in ons land plaatsvinden. ‘Nu jongeren vanaf 16 jaar, die sterk beïnvloed zijn door sociale media, mogen stemmen voor de Europese verkiezingen van 2024, moeten we extra waakzaam zijn’, zegt ze. De onderzoeksjournaliste van *Apache* pleit voor de oprichting van een kruispuntenbank om met name extreemrechtse agitators uit binnen- en buitenland in de kiem te smoren.

Een uitgebreide versie van dit artikel verschijnt op www.journalist.be

FOTOGRAAF

**IVAN
PUT**

Iedereen kent wel de omschrijving van Molenbeek door de man die de laatste Amerikaanse verkiezingen verloren heeft. Ik stel graag dat beeld bij. Filtercafee organiseert er de zomerstraten. Er wordt samen gekookt, gedanst, gespeeld en nagedacht over de publieke ruimte. Zonder auto's.

Zeg ~~niet~~ zomaar

Pedofiel

BV's slachtoffer van sexting

wraakporno

Dronken studente verkracht

Seksueel grensoverschrijdend gedrag in de media brengen, is niet evident.

Op devijfftees.be vind je advies van experts en ervaringsdeskundigen voor een tactvolle berichtgeving over dit onderwerp.

Als journalist kan je het verschil maken. Kies voor de juiste aanpak op devijfftees.be.

PIETER KNAPEN,
*Secretaris-generaal en
ombudsman, overloopt
de recentste uitspraken*

PAUL MAGNETTE ↔ HLN.BE

TITEL KAN LEIDEN TOT MISLEIDING BIJ HET PUBLIEK

Het artikel is een interview met Paul Magnette, voorzitter van de Parti Socialiste. Hij maakt bezwaar tegen de titel. Het interview stond oorspronkelijk in *Dag Allemaal*. *HLN.be* nam het integraal over, maar zette het onder een andere titel. De klacht is gegrond.

De titel in *Dag Allemaal* luidde: *PS-voorzitter Paul Magnette veegt het N-VA-bommetje over confederalisme van tafel. 'België splitsen? Dat onhaalbare voorstel toont hoe zenuwachtig Bart De Wever is'.*

Op *HLN.be* klonk de (later aangepaste) titel: *Interview. Paul Magnette (PS): "Vlamingen moeten altijd hard werken, Walen genieten liever van het leven. Is dat zo fout?"*

De titel op *HLN.be* bestaat, op de naam van Paul Magnette na, enkel uit een citaat tussen aanhalingstekens. Dat wekt de indruk dat Magnette deze quote *"Vlamingen moeten altijd hard werken, Walen genieten liever van het leven. Is dat zo fout?"* letterlijk zo gezegd heeft tijdens het interview. Maar dat is niet het geval en het citaat staat nergens in het artikel. Het is een combinatie van twee passages uit het interview, waarbij het eerste deel niet zo is uitgesproken, maar een parafrasering zou zijn van een langere zin. *HLN.be* linkt in de titel deze twee passages direct aan elkaar, terwijl het gaat om antwoorden op twee opeenvolgende vragen en klager in het tweede antwoord eerst een mop vertelt. Hierdoor kan de titel een verkeerde indruk wekken van de uitspraken en de boodschap van Magnette in het interview. Dat kan leiden tot misleiding bij het publiek, zeker bij lezers die door de betaalmuur geen toegang hebben tot het volledige artikel en de context missen. De titel strookt dan ook niet met artikel 3 van de Code dat bepaalt dat de journalist bij het verwerken van vraaggesprekken de verklaringen van de geïnterviewde getrouw weergeeft en de geest van het gesprek respecteert.

FRANCESCO VANDERJEUGD ↔ KRANT VAN WEST-VLAANDEREN

VASTSTELLINGEN VAN AUDIT VLAANDEREN NOPEN TOT WEDERHOOR

Het artikel gaat over een rapport van Audit Vlaanderen over burgemeester Francesco Vanderjeugd van Staden. Vanderjeugd maakte verschillende bezwaren. De klacht is ongegrond wat waarheidsgetrouwe berichtgeving, aandacht voor mogelijke onschuld en respect voor het privéleven betreft. De klacht is gegrond wat gebrek aan wederhoor betreft.

Vanderjeugd duidt geen feitelijke fouten aan in het artikel en maakt niet aannemelijk dat het rapport van Audit Vlaanderen niet waarheidsgetrouw is weergegeven. De journalist geeft de vaststellingen van het rapport weer over gebruik van voorkennis, een staat van belangenvermenging en een schijn van partijdigheid, maar schrijft niet dat Vanderjeugd schuldig of veroordeeld is. Hij houdt rekening met zijn mogelijke onschuld en laat dit blijken in het artikel.

Er is geen sprake van schending van het privéleven. Francesco Vanderjeugd bekleedt als burgemeester een publieke functie en het artikel gaat over de vraag of hij die functie gebruikt of misbruikt heeft in het kader van privévastgoedtransacties. Het is journalistiek verantwoord en van maatschappelijk belang om daar onderzoek naar te doen en het publiek erover te informeren.

De vastgoedtransacties en de manier waarop die tot stand kwamen, kwam in eerdere artikels al aan bod en Vanderjeugd heeft er loyaal op kunnen reageren. Maar de expliciete vaststellingen in het rapport van Audit Vlaanderen over het gebruik van voorkennis, een staat van belangenvermenging en een schijn van partijdigheid kwamen niet eerder aan bod, net als andere elementen over nauwe privécontacten met een projectontwikkelaar, hand-en-spandiensten, uitoefenen van druk, hengelen naar sponsoring en schenken van champagne. Dat zijn ernstige beschuldigingen die de eer en goede naam van Francesco Vanderjeugd betreffen en waarvoor de journalist opnieuw een kans op wederhoor had moeten bieden. Dat is niet gebeurd, wat niet strookt met het principe van wederhoor.

**LEES DE VOLLEDIGE UITSPRAKEN
OP WWW.RVDJ.BE**

IN & UIT HET VAK

EMILIA KERSTENS (23)
FREELANCET VOOR GAZET
VAN ANTWERPEN

‘Breaking news is een van de leukste dingen om te doen’

‘Ik studeerde Toegepaste Taalkunde Engels-Spaans aan de Universiteit Antwerpen en behaalde aanvullend een master Journalistiek aan de KU Leuven. Sinds oktober 2022 ben ik als freelancer aan de slag op de online redactie van *Gazet van Antwerpen*. Tijdens mijn masteropleiding liep ik daar ook al stage. Daarnaast schrijf ik nog voor *Made in*, de economische site van Mediahuis.’

‘De journalistiek spreekt me aan omdat ik een echte nieuwsjunk ben. Ik wil op de hoogte zijn van alles wat er gebeurt en leeft bij mensen. Door de verscheidenheid van onderwerpen is mijn huidige werk op de online redacties interessant en leerrijk. Het ene moment schrijf je een artikel over een fenomeen op sociale media of over een nieuwtje uit de stad. Het andere moment hang je aan de lijn met Sugar Jackson of Frank Deboosere. Breaking news opvolgen vind ik een van de leukste dingen om te doen. Je moet dan snel zijn en constant meer informatie zoeken en aanvullen. Als je er dan als eerste bij bent, geeft dat een kick.’

‘Op termijn wil ik vooral bijleren hoe ideeën uit te werken en langere artikelen te schrijven over maatschappelijk relevante thema's of trends op sociale media. Ik ben ook niet afkerig van een job als online newsmanager. Tegelijk moet ik vaststellen dat media steeds meer onder druk komen te staan. Er zijn niet veel vacatures en vaste contracten zijn schaars. Als freelancer moet je jammer genoeg op veel dingen tegelijk letten en heb je niet altijd zekerheid. Dat was in het begin, en soms nu ook nog, een *struggle*.’ (LV)

KARL DE RYCKE (47) IS
SOCIALMEDIAMANAGER BIJ DPG

‘Het is een lastige rit, die van long covid’

‘Ik had tweemaal corona en na de tweede infectie raakte ik steeds meer uitgeput. Concentreren lukte me niet meer, ik had ademhalingsproblemen en stond wankel op mijn benen. Ook omgevingslawaaï verdroeg ik niet langer; dan explodeerde er iets in mijn hoofd. De artsen diagnosticeerden langdurige covid en dat was het begin van 6 maanden thuis zitten en helemaal niks meer aankunnen. Dankzij revalidatie ging het langzaam wat beter en ik hoopte vlug weer aan de slag te kunnen, want niet werken is voor mij de hel.’

‘Op 1 maart heb ik het werk dan gedeeltelijk hervat, voornamelijk van thuis, maar dat viel lelijk tegen. Eind april moest ik mijn werktijd al terugschroeven van 30 naar 25 procent. Ik ben nu voor 75 procent arbeidsongeschikt. *And I hate it*. Gelukkig ben ik vast in dienst, en na een maand ziekteverlof betalen het ziekenfonds en de aanvullende werkverzekering je loon. De administratieve rompslomp die dan op je afkomt terwijl je tot niets in staat bent, is hallucinant. Er gingen maanden voorbij voor ik een eerste keer geld zag.’

‘Na een half jaar ziekteverlof moest ik ook een grote achterstand wegwerken. Veel gebeurtenissen zijn compleet aan mij voorbij gegaan door de fameuze *brainfog* die ik bijna constant heb. Je loopt erbij alsof je dronken bent en de buitenwereld niet tot je doordringt. Zo moet ik vaak iets herlezen of vragen om iets te herhalen. Ik ben nu bovendien vergeetachtig, en als er te veel prikkels ineens op me afkomen dan zegt mijn hoofd: te veel, te veel, te veel! (*verheft zijn stem*) Die dagelijkse koppijn ook ...’

IAK

‘Mijn collega’s moeten nu een groot deel van mijn werk overnemen. Ik dacht dat 22 jaar journalistieke ervaring wel zouden volstaan om de draad snel weer op te pikken, maar veel redactionele opdrachten bleken te zwaar. Ik vraag me trouwens af of mijn hectische leven die langdurige covid niet in de hand heeft gewerkt. De wetenschap heeft geen antwoord daarop en dat is frustrerend. Kijk, nu heb ik weer het gevoel alsof iemand mijn hoofd in een almaar strakkere greep houdt. Dat betekent dat mijn tong straks dikker zal aanvoelen, alsof ik zat ben, en op den duur kan ik dan niet meer op mijn woorden komen en begin ik te stotteren. Soms merk ik zelfs niet dat ik fouten schrijf. Ik was eens “revalidatiecentrum” aan het tikken en toen de spellingscontrole op een fout wees, zag ik gewoon niet dat ik “revaliteitscentrum” had geschreven.’

‘In tegenstelling tot de meeste mensen in deze rubriek wil ik absoluut terug naar de journalistiek’

‘Hoe kon ik dan een boek schrijven, zul je denken. (*Bergaf Bergop – Hoe long covid mijn leven op pauze zet*, n.v.d.r.) Ja, het was vermoeiend en soms moest ik midden in een zin stoppen. Ik heb wel veel notities genomen over mijn ziekte, vaak om vragen van dokters en kinesitherapeuten te kunnen beantwoorden. Ik zei eens tegen mijn kine dat ik genoeg notities had om een boek te schrijven. Waarop ze vroeg: “En waarom doe je dat niet? Je bent toch journalist.” Ik ben dan beginnen schrijven, een ware tsunami van zinnen was dat.

Alles wat me dwars zat, stroomde eruit en dat luchtte mij enorm op. Als journalist besepte ik wel dat een persoonlijk verhaal niet volstond. Daarom heb ik ook gerenommeerde covidspecialisten en therapeuten van het revalidatiecentrum geïnterviewd. Bevriende journalisten hielpen me bij het structureren van thema’s en verbeterden fouten die ik ondanks de spellingscontrole niet zie door die hersenmist. Met het resultaat ben ik erg blij. Het schrijven werkte therapeutisch. En de complimenten en dankbaarheid van lotgenoten wijzen erop dat er nood was aan zo’n boek.’

‘Ik heb me erbij neergelegd dat ik nooit meer de oude Karl zal zijn. Of ik ooit nog hetzelfde werk kan hernemen, daar heb ik het raden naar. Mijn long covid duurt al ruim een jaar en intussen zit mijn team opgescheept met iemand die maar een kwartje van het werk verricht. Vanaf de zijlijn zie ik mijn job nu ook vanuit een ander perspectief. Ik zal rustiger aan moeten leven en werken. Maar in tegenstelling tot veel andere journalisten die aan bod komen in deze *Uit het vak*-rubriek, wil ik hoe dan ook terug naar de journalistiek.’ (MM)

Filip Rogiers (57) verlaat *De Standaard* om les te geven. Hij gaat aan de slag als leraar Engels en Nederlands in het derde en vierde middelbaar van Atheneum Unesco in Koekelberg. 'Een negatieve keuze is het geenszins', zo verantwoordt Filip zijn overstap in *BRUZZ-magazine*. 'In de media heb ik veel gekregen en veel gegeven. Mijn keuze voor het onderwijs ligt in het verlengde van mijn engagement bij de krant. Waar ik als journalist een stem gaf aan jongeren via artikelen, wil ik nu meehelpen die stem te vormen.'

Bij *Het Nieuwsblad* moeten ze het voortaan zonder **Piet Boncquet** doen, hij ging met pensioen. Piet begon in 1983 te werken voor *Het Nieuwsblad*, stapte in 2008 voor vier jaar over naar *De Tijd*, en keerde in 2012 als zelfstandige terug naar *HN*, waar hij verantwoordelijk was voor de eindredactie van de regionale pagina's in de krant. Met Bureau Boncquet (www.bureauboncquet.be) blijft Piet wel actief, onder meer als ghostwriter voor boeken.

Ivan Cornelissen, tot nu eindredacteur bij *Het Laatste Nieuws*, is sinds half augustus aan het werk als chef eindredactie bij *De Tijd*.

En **Hans Brockmans**, ex-*Trends*, heeft onderdak gevonden bij *Doorbraak* als voltijds redacteur. Zijn vakdomeinen blijven algemeen beleid, economie, fiscaliteit, recht, vastgoed en diamant.

Frans Schillebeeckx is overleden, hij werd 65 en leed aan een slepende ziekte. Frans stond mee aan de wieg van de regionale tv-omroep *RTV* en bleef er tot voor kort reportages voor maken. Als Kempenaar van het zuiverste water slaagde Frans Schillebeeckx er als weinig anderen in om regionaal nieuws boven te spitten. Zo kreeg

ONDER EMBARGO

hij herhaaldelijk ook Wout van Aert of - in vroeger tijden - Tom Boonen voor de camera, nog vooraleer andere journalisten daarin slaagden.

Volgens het **CIM** (Centrum voor Informatie over de Media) is het aantal verkochte Nederlandstalige kranten in 2022 met 2,8 procent gedaald naar nog 758.121 in het totaal. Het aantal Franstalige kranten ging met 7,3 procent achteruit tot 274.883 exemplaren. De cijfers betreffen de verkoop van zowel papieren als digitale kranten, en zowel losse verkoop als abonnementen.

In die krimpende krantenmarkt liet enkel *De Tijd* groeicijfers noteren. Die krant verkocht in 2022 57.619 exemplaren, 10,7 procent meer dan in 2021 en 17 procent meer dan in 2020. *De Standaard* en *De Morgen* beperkten de verliezen tot respectievelijk 1,9 en 2,1 procent. *Het Belang van Limburg* verkocht 3,3 procent minder kranten, *Het Nieuwsblad* ging min 4 procent, *Het Laatste Nieuws* min 4,7 procent en *Gazet van Antwerpen* min 4,9 procent.

Laura Clays, die gedurende drie jaar voor de regionale Leuvense tv-omroep *ROBtv* heeft gewerkt, is nu woordvoester bij *Test-Aankoop*.

En **Liesbeth Van Cauwenbergh** is niet langer chef Redactie bij de publicaties van DPG Media *NINA* en *Goed Gevoel*. Dat betekent meteen

dat er een vacature is bij de Raad voor de Journalistiek, want daarin zat Liesbeth als lid voorgedragen door WeMedia, de koepelorganisatie van magazine-uitgevers.

Vanaf 1 september tot en met 31 oktober kunnen journalisten zich inschrijven voor de **Carla Atzema Soroptimistprijs**, editie 2024. Dat initiatief wil erkenning bieden aan de beste journalistieke productie over de positie, rechten of economische zelfstandigheid van vrouwen. De Soroptimistprijs is een Nederlands initiatief, maar in de jury zit deze keer ook Evi Hanssen.

De winnaar ontvangt een bedrag van € 25.000 en een beeldje. Ook worden een Aanmoedigingsprijs van € 2.500 en een Publieksprijs van € 5.000 uitgereikt. De prijsuitreiking vindt plaats op 4 april 2024 in Pakhuis De Zwijger in Amsterdam. Voor meer informatie: www.soroptimist.nl/carla-atzema-soroptimistprijs.

Het Nederlandse weekblad *EW* (voorheen: *Elsevier Weekblad*) krijgt op 1 januari 2024 een nieuwe hoofdredacteur: **Hella Hueck**. Niets bijzonders zal u zeggen, alleen moest **Roularta Media Nederland**, de uitgever, daarvoor eerst de goedkeuring krijgen van minstens twee derde van de journalisten van het blad. Zo staat het nu eenmaal in het Redactiestatuut van *EW*. En met zo'n regeling zijn de Roeselaarse stichters van Roularta niet meteen vertrouwd. De goedkeuring van Hella Hueck door de redactieverga-

Filip Rogiers. Belga

dering leverde overigens geen enkel probleem op: dat gebeurde 'bij acclamatie'.

API-IPA, de Belgische vereniging van buitenlandse journalisten actief in België, heeft een nieuwe voorzitter. De Brit **Dafydd ab Iago** volgt de Hongaarse **Katalin Halmi** in die functie op. Dafydd ab Iago werkt als Brussels correspondent voor het Londense nieuwsagentschap Argus Media. De nieuwe ondervoorzitters van de International Press Association zijn de Ierse **Catherine Feore** (freelance) en de Duitser **Thomas Friedrich** (*VDI Nachrichten*).

Tv-omroepen moeten vanaf volgende zomer een nieuw classificatiesysteem hanteren bij de waarschuwing voor potentieel schadelijke informatie. Dat besliste Vlaams minister van Media **Benjamin Dalle** (CD&V) in overeenstemming met een Europese richtlijn. Tot nu moesten tv-zenders bij de start van een programma enkel de categorieën '12+' en '16+' weergeven.

Het nieuwe classificatiesysteem houdt rekening met zowel de leeftijd (6, 10, 12 en 16) als de aard van de informatie: geweld, angst, seks, grof taalgebruik, verslavende

Barend Leyts. Belga

middelen en negatieve beeldvorming. Voor elke categorie is er een specifiek pictogram. Mediaminister Dalle raadpleegde voor het nieuwe systeem experts uit de ontwikkelingspsychologie, de communicatiewetenschappen en de mediasector zelf.

Rik Van Puymbroeck heeft - na zijn talloze bijdragen voor achtereenvolgens *Het Belang van Limburg*, *De Morgen* en *De Tijd* - een roman uit. *Treurwil* is autobiografisch: het vertelt hoe Rik (55) zelf sinds zijn tienerjaren is omgegaan met het verlies van opeenvolgend een jeugdvriend, zijn broer en zijn moeder.

Enkele themazenders hebben de krachten gebundeld om een gezamenlijk digitaal platform in te richten, **Themax** gedoopt. Het betreft Dobbit TV (dat klustips van Roger uitzendt), MENT (dat Vlaamse muziekvideo's brengt), Eclips TV (dat zich toelegt op nostalgische series en films) en PlattelandsTV (dat boeren en paardenhouders bedient). Het nieuwe platform zal vanaf komend jaar beschikbaar zijn via browser of app. Vlaams minister van Media Benjamin Dalle (CD&V) trok 200.000 euro uit om het project mee te financieren.

Laura Clays. Belga

meteen gepaste werkomstandigheden zijn geregeld voor de pers. 'We hebben vanuit de voorziene box zelfs geen uitzicht op de beschuldigen en hun advocaten', aldus Gust in een schrijven aan de bevoegde magistraten. Hij dringt aan op tafels, stoelen en aansluitingen meer centraal in de zaal of, als dat niet kan, op het balkon, 'zoals in betere tijden'.

Gunter Willekens, die in *Het Belang van Limburg* al bijna een decennium de servicerubriek 'Voor U Opgelost' runt, rondde midden juli de kaap van de 10.000ste klachtenbehandeling. Sinds 18 november 2013 pakt Gunter problemen aan die lezers van *Het Belang* aanbrengen, 'van zonnepanelen die uitvallen, over onbereikbare klantendiensten tot webshops die met de centen van klanten gaan lopen'.

'Als consument heb je rechten, en daar waak ik mee over', aldus de journalist in de eigen krant. 'Maar we zijn er niet om zelfstandigen aan de schandpaal te nagelen. Met de meesten kom ik prima overeen, al zijn er een paar spelers - ook grote - die hun klanten abominabel blijven behandelen. Dan aarzel ik niet om ook daar stukken over te brengen.' Dankzij 'Voor U Opgelost' vloeit volgens Gunter Willekens jaarlijks 50 à 60.000 euro terug

MediaNation, de uitgever achter onder meer *Business AM* en *Newsmonkey*, blijkt in moeilijke papieren te zitten. Diverse freelancejournalisten melden dat het bedrijf moeite heeft om de facturen te betalen. In enkele gevallen stelde MediaNation afbetalingsplannen voor 'onder voorbehoud van verdere financiële ondersteuning vanwege de aandeelhouders'. Wie met vragen of problemen zit in dit verband, kan altijd terecht op het VVJ-secretariaat.

MediaNation behoort toe aan **Paul Gheysens**, ook bekend van zijn vastgoedgroep Ghelamco en zijn zakelijke activiteiten bij voetbalclub (en landskampioen) Antwerp. Volgens *De Tijd* kampt MediaNation met een gecumuleerd verlies van 13,9 miljoen euro en werkt het aan een herstelplan, dat wellicht zal uitdraaien op een afslanking. Eerder doekte het bedrijf al de printmedia *Newsweek*, *Gezond* en *Goodbye* op.

In Antwerpen is het gerechtsgebouw aan de Britselei na drie jaar renovatie opnieuw in gebruik, en dat betekent dat er vanaf september om te beginnen opnieuw assisenprocessen plaatsvinden. **Gust Verwerft**, assisenjournalist bij uitstrek, ging alvast een kijkje nemen en stelde vast dat er niet

naar gedupeerde consumenten, nog los van vervangingen of reparaties.

Barend Leyts (52), die we nog kennen als voormalig journalist van de West-Vlaamse tv-zender Focus-WTV en van *VTM Nieuws*, is nu communicatiedirecteur bij eerste minister Alexander De Croo (Open Vld). De voorbije jaren werkte Leyts voor EU-Raadsvoorzitter Charles Michel (MR).

De kranten *De Tijd* en *L'Echo* lanceren **The Changemakers**: awards voor Belgische ondernemingen die innovatieve oplossingen bedenken voor het bereiken van de duurzaamheidsdoelstellingen die ons land en Europa tegen 2030 willen behalen. Met de slagzin '30 voor 2030' zal een professionele jury dertig innoverende bedrijven in de bloemetjes zetten. **Peter De Groot**, hoofdredacteur van *De Tijd*: 'In de hele doemberichtgeving over klimaat en duurzaamheid willen we op die manier ook ons publiek handvaten aanreiken om zelf met duurzaamheid aan de slag te gaan.'

None Of Your Business (NOYB), de actiegroep van privacy-activist **Max Schrems**, heeft bij de Gegevensbeschermingsautoriteit (GBA) een klacht ingediend tegen onder meer de VRT, DPG Media, Mediahuis en Mediafin voor schending van de regels omtrent cookies. Nieuwsgebruikers kunnen al te moeilijk die cookies weigeren, aldus NOYB - wat de mediabedrijven wel toelaat gerichter te adverteren. De GBA stelde die tekorten in 2020 al vast, maar daar gebeurde - op het betalen van een boete van 10.000 euro na - verder niets mee. Volgens *De Standaard* diende NOYB honderden gelijklopende klachten in verspreid over Europa.

vacature

De Raad voor de Journalistiek zoekt een secretaris-generaal / ombudsman

De secretaris-generaal / ombudsman (m/v/x) is verantwoordelijk voor de inhoudelijke, beroepsethische, organisatorische en financieel-administratieve ondersteuning van de Raad voor de Journalistiek. Bij klachten rond journalistieke beroepsethiek treedt hij op als bemiddelaar tussen burgers of organisaties en journalisten of media en bereidt hij dossiers voor de Raad voor. Hij vertegenwoordigt de Raad naar buiten, nationaal en internationaal.

We zoeken iemand

- met minstens 10 jaar beroepservaring in de journalistiek;
- met een brede kijk op journalistiek in alle domeinen en op alle media;
- met een grondige kennis van journalistieke beroepsethiek;
- die onderhandelingsvaardig is en gericht op overleg en samenwerking;
- die zin heeft voor organisatie en planning en initiatief neemt;
- die vlot communiceert en schrijft.

We bieden een boeiende job met een aantrekkelijk salaris.

Kandidaturen moeten binnen zijn op 20 oktober 2023. De gesprekken vinden plaats op 23 november 2023. De indienstreding is voorzien voor het voorjaar 2024. Kandidaten sturen een uitvoerig curriculum vitae en een motivatiebrief van maximaal 1 pagina naar info@rvdj.be of naar Raad voor de Journalistiek, IPC-Résidence Palace, blok C, 3 - 217, Wetstraat 155, 1040 Brussel

Meer informatie over de Raad voor de Journalistiek is te vinden op www.rvdj.be.

